الأَنْبِيَاء سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الأنبياء　　　ޢާޔަތް ޢަދަދު (١١٢)

ٱقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ ﴿١﴾ مَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّن رَّبِّهِم مُّحْدَثٍ إِلَّا ٱسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٢﴾ لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ ۗ وَأَسَرُّوا ٱلنَّجْوَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ ۖ أَفَتَأْتُونَ ٱلسِّحْرَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٣﴾ قَالَ رَبِّي يَعْلَمُ ٱلْقَوْلَ فِي ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٤﴾ بَلْ قَالُوٓا أَضْغَاثُ أَحْلَٰمٍۭ بَلِ ٱفْتَرَىٰهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِـَٔايَةٍ كَمَآ أُرْسِلَ ٱلْأَوَّلُونَ ﴿٥﴾

ތަރުޖަމާ

ٱقْتَرَبَ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް ގާތްވެއްޖެއެވެ. ❁ حِسَابُهُمْ = އެމީހުންގެ ހިސާބުބަލާދުވަސް. ❁ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ = އެމީހުން غَافِلُ ކަމުގައި ވަނިކޮށް. (غَافِلُ ކަމުގައިވާ حَالُ) ❁ مُّعْرِضُونَ ﴿١﴾ = އެނބުރިފުރަގަސްދީގެން ❁ مَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ = އެމީހުންގެ ގާތަށް އެއްވެސް ذِكْر އެއް ނާދެއެވެ. (قرآن ގެ އެއްވެސް آية އެއް ނާދެއެވެ.) ❁ مِّن رَّبِّهِم مُّحْدَثٍ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ބާވައިލެއްވިގެން. ❁ إِلَّا ٱسْتَمَعُوهُ = އެމީހުން އެ ذِكْر އެއް – (އާޔަތެއް) އަހައިގަތުމުންމެނުވީ. ❁ وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٢﴾ = އެމީހުން ކުޅެ حال ގައި. (އެމީހުން އާޔަތްތައް ކުޅޭއެއްޗަކަށް ހަދައިހިފުމުންވީ.) ❁ لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ ۗ = އެމީހުންގެ ހިތްތައް غَافِلُ ވެގެންވެއެވެ. ❁ وَأَسَرُّوا ٱلنَّجْوَى = އަދި އެމީހުން (ތަރުކުޅުދުވަން) ސިއްރު ޖަލްސާކުރިއެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا = އަނިޔާވެރިވީ / އެ مشرك ން. (އެމީހުން ބުނެއެވެ.) ❁ هَلْ هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ = މިއީ ތިޔަބައިމީހުންނާއިއެކުގައި ފަދަ އިންސާނެއްތޯ؟ (ތިޔަބައިމީހުންނާއިއެކުގައި ފަދަ ނިކުމެއެވެ.) ❁ مِّثْلُكُمْ ۖ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގޭހާ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން سحر އާއި ގާތަށް ދަނީހެއްޔެވެ؟ ❁ أَفَتَأْتُونَ ٱلسِّحْرَ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން سحر އާއި ގާތަށް ދަނީހެއްޔެވެ؟ ❁ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٣﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ބަލަބަލާ ތިއްބައެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: محمّد صلّى الله عليه وسلّم – ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ رَبِّي يَعْلَمُ ٱلْقَوْلَ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ބަސް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (ކޮންމެގޮތަކަށް ކިޔޭ ބަހަކުން ކިޔުންތެރިކަމަށް ދެއްކިޔަސް އެބަހެއް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) ❁ فِي ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۖ = އުޑާއި ބިމުގައިވެސް. ❁ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٤﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ އައްސަވައިވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ بَلْ قَالُوٓا = އަދި ކިޔައިގަތްހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން يعني: އެ مشرك ން ބުނިއެވެ. ❁ أَضْغَاثُ أَحْلَٰمٍ = އެއީ: (އެބަހީ: محمّد ގެފާނުން އަޙްމަދާ ވަކަލަކަރި) އެއްވެސް އަސްލެއް އަދި تفسير އެއް ނެތް ހުވަފެނުގެ ވަގުތާރާތައެވެ. ❁ بَلِ ٱفْتَرَىٰهُ = އަދި ކިޔައިގަތްހެއްޔެވެ؟ އެއީ އެކަލޭގެފާނު އަމިއްލައަށް ހަދައިގަންނަވައިފި

ތަކެއްޗެވެ.۞ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ = އަދި ކިޔައެއްޖެއެވެ؟ އެކަލޭގެފާނަކީ ޝާއިރެއްކަމުގައެވެ.۞ فَلْيَأْتِنَا بِءَايَةٍ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އަހަރެމެންނަށް. مُعْجِزَة އެއް ގެނެސްދެއްވާހުށިކަމެވެ. ގެނެސްދެއްވިހެންނެވެ؟۞ كَمَآ أُرْسِلَ ٱلْأَوَّلُونَ ﴿٥﴾ = ކުރީގެ رسول ން ފޮނުއްވި (موسى ގެފާނުގެ عصا އާއި صالح ގެފާނުގެ جمل ފަދަފަދަ ދެއްވިހެން.) ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١) މިސޫރަތުންނަށް އެމީހުންގެ ހިސާބުބެއްލުން ކައިރިވެއްޖެއެވެ. (އެބަހީ: ހިސާބުބެއްލުމާ قيامة ދުވަސް ކައިރިވެއްޖެއެވެ. އެއީ މިސޫރަތުން (އެދުވަހާމެދު) غافل ވެގެންވާ حال ގައެވެ. އެމީހުންނަކީ ފުރަގަސްދީގެންނެވެ.

(٢) (އަދި މިސޫރަތުންގެ ޤައުމަށް) އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ން އައުމެވެ ذِكر އެއް އައިސް (އެބަހީ: قرآن ގެ އާޔަތެއް އާދަޔާ އައިސް) އެމީހުން އެއަޑުއަހައިފާ އެއާމެދު ކުޅެކުޅޭ ބޭއަދަބީގޮތެއްގައި ގޮސްދިޔަ އެމީހުން عمل ނުކުރެއެވެ. (އެބަހީ: އާދަޔާ ބޮޑައިގެން ތަކުރާރުކުރަނީ އެމީހުން އާޔަތްތަކަށް ކުޅެނުވާގޮތުގައި ކަމެއް ކަމުގައެވެ.)

(٣) އެމީހުންގެ ހިތްތަކަކީ ދުނިޔެ غافل ވެގެންނެވެ. އަދި (އާއިލާތަކުގެ ތަކުރާރުގައި) އެމީހުން ސިއްރު ވާހަކަދައްކައިފިއެވެ. އެބަހީ: އެ مشرك ން ދައްކައިގެން ކިޔާ ސިއްރު ވާހަކަ ކިޔައެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. މި رسول އަކީ މިއީ ހަމަ ކަލޭމެންފަދަ آدم ގެ ދަރިއެއްކަމުގައިވާ މީހެކެވެ. އެކަލޭގެފާނު ގެނެސްދެއްވާ އެއްޗަކީ سحر އެވެ. ކަލޭމެން ތަކުރާރު އަންގާ حال އެ سحر އާ ދިމާއަށް ދަނީހެއްޔެވެ؟ އެއާ تبع ވަނީހެއްޔެވެ؟ (މިއީ މިމީހުން އެއްބަސްވެގެން ބުނާ ބުނުމެވެ. އެމީހުން އެބުނީ قرآن އަކީ سحر އެއްކަމުގައެވެ.)

(٤) އެކަލޭގެފާނު يعنى: محمّد صلّى الله عليه وسلّم ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އުޑާއި ބިމުގައިވާ (ކޮންމެ ވާހަކައެއް ކޮންމެ ބަހެއް ބޭނުން) ބަސް ކޮންމެ ބަހެއްވެސް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އަޑުއިވޭ ދަނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٥) އަދި ކިޔައެއްޖެއެވެ؟ އެ مشرك ންގެ މީހުން ބުނެއެވެ. محمّد ގެފާނު އަނގައިން ވާހަކަ އެބަހީ: ކިޔާ قرآن އަކީ — އެއްވެސް ތަފާތެއް - تفسير ނުކުރެވޭ ބުރަ ގޮތުގެ ވާހަކަތަކެވެ. އަދި ކިޔައެއްޖެއެވެ؟ ހީވާގޮތަކީ އަމިއްލައަށް ބުނި އެ قرآن އަކީ އެކަލޭގެފާނު އުފައްދަވައިގެން ހަދައިދޭ ބަސްތަކެއް ކަމުގައެވެ. އަދި އަމިއްލައަށް ބުނީ އަދި ކިޔައެއްޖެއެވެ؟ އެއީ ޝާއިރެކެވެ. އެކަލޭގެފާނަކީ ޝާއިރެއްކަމެވެ. (އަދި މިބުނުމެވެ ބޭހުދާވެސް އެމީހުން ކިޔަމެވެ....) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ކުރީގެ رَسُول ން ގެނެސްދިނީފަދަ معجزة އެއް އެކަލޭގެފާނު އަހަރެމެންނަށް ގެނެސްދެއްވާތީ ކީއްވެގެންބާވައެވެ؟ އެފަދަ معجزة އެއް ގެނެސްދެއްވާ ނަމައެވެ. (އެއީ موسى ގެފާނުގެ އަސާތަށް - صالح ގެފާނުގެ جمل ފަދަ - އަދި عيسى ގެފާނުން މަރުވެފައިވާ ދިރުއްވާނަކަހަ معجزة އެވެ. ދެންވަނީ މިބައިމީހުންގެ މިބަހުގެ جواب ގައި الله އެ އަންގަވައި....)

مَآ ءَامَنَتْ قَبْلَهُم مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَٰهَآ ۖ أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ ۝٦ وَمَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِىٓ إِلَيْهِمْ ۖ فَسْـَٔلُوٓا۟ أَهْلَ ٱلذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۝٧ وَمَا جَعَلْنَٰهُمْ جَسَدًا لَّا يَأْكُلُونَ ٱلطَّعَامَ وَمَا كَانُوا۟ خَٰلِدِينَ ۝٨ ثُمَّ صَدَقْنَٰهُمُ ٱلْوَعْدَ فَأَنجَيْنَٰهُمْ وَمَن نَّشَآءُ وَأَهْلَكْنَا ٱلْمُسْرِفِينَ ۝٩ لَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ كِتَٰبًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۝١٠

ލުޣަތު

مَآ ءَامَنَتْ قَبْلَهُم = އެމީހުންގެ ކުރީގެމީހުން – އެބަހީ: مكّة ގެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުން އީމާންނުވެއެވެ.❁ مِّن قَرْيَةٍ = އެއްވެސް ރަށަކުން.❁ أَهْلَكْنَٰهَآ = އެރަށެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކޮށްލެއްވީމެވެ.❁ أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ ۝٦ = އެމީހުން ވާނީ إيمان ވާނޫނެއްތޯއެވެ؟ (އެބަހީ: މި أمّة ގެމީހުން ވާނީ އީމާންވާނޫނެއްތޯއެވެ؟) ❁ وَمَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިންވެސް ހަމަ ފިރިހެނުންނޫނީ رسول ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުފޮނުއްވަމެވެ.❁ نُّوحِىٓ إِلَيْهِمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وحى ބާވައިލައްވާ.❁ فَسْـَٔلُوٓا۟ أَهْلَ ٱلذِّكْرِ = ذِكْر ގެ أَهْل ވެރިންކުރެން ނިކަން ކަލޭމެން އަހައިބަލާށެވެ. އެބަހީ: އިސްވެދިޔަ ފޮތްތަކުގެ أهل ވެރިންކުރެން (توراة ފަދަ إنجيل ފަދަ ފޮތްފޮތުގެ أهل ވެރިންކުރެން) ނިކަން އަހައިބަލާށެވެ.❁ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۝٧ = ކަލޭމެންނަށް ނޭނގެނަމަ.❁ وَمَا جَعَلْنَٰهُمْ جَسَدًا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުން އެއީ ހަމަ ހުސްހަށިމަތަކަށް ނުހަދައްވަމެވެ.❁ لَّا يَأْكُلُونَ ٱلطَّعَامَ = ކާއެއްޗެއް ކެއިނުކުރާހެން.❁ وَمَا كَانُوا۟ خَٰلِدِينَ ۝٨ = އަދި އެބޭކަލުންނަކީ (އަބަދާއަބަދަށް) ދުނިޔޭގައިދެމިހުންނަ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ.❁ ثُمَّ صَدَقْنَٰهُمُ ٱلْوَعْدَ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް ކުރެއްވި وَعْدُ ފުރި ތެދުކޮށް ދެއްވީމެވެ.❁ فَأَنجَيْنَٰهُمْ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުން ސަލާމަތް ކުރެއްވީމެވެ.❁ وَمَن نَّشَآءُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި ބަޔަކާއި.❁ وَأَهْلَكْنَا ٱلْمُسْرِفِينَ ۝٩ = އަދި (އިސްރާފުވި كافر ކަލުންގެ) ހައްދުފަހަނަޅައިގެން ދިޔަ މީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކޮށްލެއްވީމެވެ.❁ لَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ كِتَٰبًا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފޮތެއް ބާވައިލައްވައިފީމެވެ.❁ فِيهِ ذِكْرُكُمْ = އޭގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ذِكْرُ ވޭ. (ތިޔަބައިމީހުންގެ شرف އާއި ވާހަކައާއި މަތި أخلاق ނަންގަނޑުވެރިކަމާ)❁ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۝١٠ = ތިޔަބައިމީހުން ވާނީ ވިސްނާ فِكر ކޮށް ނުހަދާނެއްތޯއެވެ؟❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦) (އެކަމަކު معجزة ދައްކާ އެދި އެ معجزة ގެންނަވައި ދިނުމުން އީމާންނުވެގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވި ކުރީގެ އެއްވެސް أمّة އެއްގެމީހުން އެ معجزة ގެންނެވުމަކުން ވަކި إيمان އެއްނުވިއެވެ. މި أمّة ގެ މީހުން ވެސް إيمان ވާނެހެއްޔެވެ؟

(٧) (އަދި އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައިވެސް ހަމަ ފިރިހެނުން މެނުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަލުންގެ ގޮތުގައި ނުފޮނުއްވަމެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް ބަސްފުޅު وحي ކުރައްވަމެވެ. ފަހެ މަ مشرك ންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން ނޭނގެނަމަ ذِكْرُ ގެ أهل ވެރިންކުރެން ނިކަން އަހައިބަލާށެވެ. (އެބަހީ: އިލްމު ވެރިކަމުގައިވާ تورات އާއި إنْجِيل ގެ أهل ވެރިންކުރެން ނިކަން އަހައިބަލާށެވެ. އެމީހުންގެ ޢިލްމުވެރިކަމުގައިވެސް އެވާހަކަ ވާނެއެވެ.)

(٨) އަދި އެބޭކަލުންނަކީ ކާއެއްޗެހި ކެއިން ނުކުރައްވާ ހަމަ ހުސްހަށިގަނޑުގެ ބޭކަލުންގެ ގޮތުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުހައްދަވަމެވެ. (އެބަހީ: އެބޭކަލުންނަކީ ހަމަ ކެއުމާއި ބުއިމާ ފިރިހެނުންނެވެ.) އަދި އެބޭކަލުންނަކީ އަބަދަށް ދުނިޔޭގައި ބާކީވާ ބޭކަލުންގެ ގޮތުގައިވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުން ނުހައްދަވަމެވެ. (އެބަހީ: އެބޭކަލުންނަކީ ހަމަ އަބަދަށްވެސް ބާކީވާ ބޭކަލުންނެއް ނޫނެވެ.)

(٩) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް ކުރެއްވި وَعْدُ ފުރިހަމަ އެބޭކަލުންނަށް ތެދުކޮށް ދެއްވީމެވެ. (އެއީ إيمان ނުވި މީހުން ހަލާކުކުރައްވައި އެބޭކަލުންނަށް نصر ދެއްވުމުގެ وعد ފުރުވެވެ.) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އަދިވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވަޑައިގަތް މީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އެހެންވެސް (ކާފިރުކަމާ ޝިރުކުގައި) ހައްދުފަހަނަޅާ ގޮސްފައިވާ މީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. (ކުރީގެ أمّة ތަކެއްވެސް މި ހަމަ އެގޮތުގައެވެ.)

(١٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން (އޭ قريش ންނޭވެ.) ތިޔަބައިމީހުންގެ ذِكْرُ ބާވައިލެއްވި ފޮތެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. (މިއާޔަތުގައި މިވާ ذكر އަކީ ނަންފުޅާއި شرف ވެރިކަމާއި ނަންފުޅާއި أخلاق ގެ ނަންފުޅާއި مَحَاسِنُ އެވެ. ބާވައިލައްވާފައިވަނީ އެއީ ކީރިތި قرآن އެވެ.) މިކަންތަކާއިމެދު ތިޔަބައިމީހުން ފަހެ ވިސްނާ فكر ނުކުރާނޭހެއްޔެވެ؟ ވިސްނާ فكر ކުރަންވާނެއެވެ.

وَكَمْ قَصَمْنَا مِن قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا ءَاخَرِينَ ﴿١١﴾ فَلَمَّآ أَحَسُّوا۟ بَأْسَنَآ إِذَا هُم مِّنْهَا يَرْكُضُونَ ﴿١٢﴾ لَا تَرْكُضُوا۟ وَٱرْجِعُوٓا۟ إِلَىٰ مَآ أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَـٰكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْـَٔلُونَ ﴿١٣﴾ قَالُوا۟ يَـٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا ظَـٰلِمِينَ ﴿١٤﴾ فَمَا زَالَت تِّلْكَ دَعْوَىٰهُمْ حَتَّىٰ جَعَلْنَـٰهُمْ حَصِيدًا خَـٰمِدِينَ ﴿١٥﴾ وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَآءَ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَـٰعِبِينَ ﴿١٦﴾ لَوْ أَرَدْنَآ أَن نَّتَّخِذَ لَهْوًا لَّٱتَّخَذْنَـٰهُ مِن لَّدُنَّآ إِن كُنَّا فَـٰعِلِينَ ﴿١٧﴾

ތަރުޖަމާ

وَكَمْ قَصَمْنَا مِن قَرْيَةٍ = އަދި ރަށްރަށުގެތެރެއިން ހިތްހިފައް ރަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމެއްތޯ؟ އެބަހީ: ގިނަރަށްތަކެއް ރަށްރަށް ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.❁ كَانَتْ ظَالِمَةً = އެރަށްރަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވި (އެބަހީ: އެރަށްރަށުގެ أَهْلُ ވެރިން އަނިޔާވެރިވެގެންވި)❁ وَأَنشَأْنَا بَعْدَهَا = އަދިއެރަށްރަށަކަށްފަހު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުއްދެވީމެވެ. (އެރަށްރަށުގެމީހުން ހަލާކުހަދާލެއްވުމަށްފަހު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެނެސްދެއްވީމެވެ.)❁ قَوْمًا ءَاخَرِينَ ﴿١١﴾ = އެހެން قوم އެއް. އެހެން ބައެއް.❁ فَلَمَّا أَحَسُّوا بَأْسَنَا = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ عَذَابُ ގެ إِحْسَاس އެމީހުންނަށްވިހިނދުން.❁ إِذَا هُم = އެހައިރުން އެމީހުން.❁ مِّنْهَا يَرْكُضُونَ ﴿١٢﴾ = އެތަނުން އެމީހުން ދިވަނިއެވެ. (ދުވެފިލަނީއެވެ.)❁ لَا تَرْكُضُوا = (ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެންގީމެވެ.) ކަލޭމެން ދުވެ ނުފިލާށެވެ.❁ وَارْجِعُوا = އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި رجوع ވާށެވެ.❁ إِلَىٰ مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ = އެއެއްޗެއްގައި ކަލޭމެން ބޮޑާވެ ނަފްސުވިހުރިތަން (އެ نعمة ތަކަށް)❁ وَمَسَاكِنِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ އެގެތިދޮރުތަކަށް.❁ لَعَلَّكُمْ تُسْأَلُونَ ﴿١٣﴾ = ކަލޭމެންނަށް ސުވާލުކުރެވުމުގެ مقصد ގައެވެ.❁ قَالُوا يَا وَيْلَنَا = އެމީހުން ބުންޏެވެ. އޭ އަހުރެމެންނަށް ހިތި ހަލާކެއްގެ ބޭކަލާއެވެ.❁ إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿١٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ.❁ فَمَا زَالَت تِّلْكَ دَعْوَاهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ އެގޮވުން (އާހުރި ހަލާކެއްގެ ބޭކަލާއެވެ!) މުޅިންގޮތް ގެއްލުން ދިޔައިސްނުދިޔައެވެ.❁ حَتَّىٰ جَعَلْنَاهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ކަތިލައިލާފަދަގޮތަށް.❁ حَصِيدًا خَامِدِينَ ﴿١٥﴾ = ކަތުރު ތަންތާވެގެންވާ ބައަކުކަމުގައި.❁ وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުތަކާއި ބިން ނުހައްދަވަމެވެ.❁ وَمَا بَيْنَهُمَا = އެދެތަނުގެމެދުގައިވާ ތަކެއްޗާއި.❁ لَاعِبِينَ ﴿١٦﴾ = ކުޅިވަރުކުރާބައެއްކަމުގައި / ބޭކާރުގޮތަކަށް / بَاطِلُ ގޮތަކަށް.❁ لَوْ أَرَدْنَا =

ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދިވަޑައިގެންނެވިނަމަ.❁ أَن نَّتَّخِذَ لَهْوًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނބިކަނބަލެއް އަދި ދަރިކަލެއް ހިފުއްވުމަށް.❁ لَّاتَّخَذْنَٰهُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ އަނބިކަނބަލެއް ހިފުއްވައިފީމުއެވެ.❁ مِن لَّدُنَّآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން.❁ إِن كُنَّا فَٰعِلِينَ (١٧) = ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެފަދަ ކަމެއް ކުރައްވާން ކަމެއްނޫނެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި އަނިޔާވެރިކަމުގައި އުޅެނިކުމުގެ أَهْلُ ވެރިންވުމުން (އެބަހީ: ކާފަރުންކަމުގައިވުމުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވަރަށްގިނަ ރަށްރަށް ހަލާކު ކުރައްވައި ބަރުބާދުކުރައްވިމެވެ. އަދި އެހެންރަށް ހަލާކުކުރެއްވުމަށްފަހު ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެހެން قوم އެއް އުފެއްދެވީމެވެ.

(١٢) ދެންފަހެ އެމީހުންނަށް (އެބަހީ: رَسُولُ ބޭކަލުން ދޮގުކުރި الله ގެ إيمان ނުވިމީހުންނަށް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ عَذَاب ގެ إِحْسَاس ވިއިރުން / (އަސަރުތައް ހީވުން) އެމީހުން އެތަނުން ދުވެފިލަން ފަށައިގަތެވެ.

(١٣) (އެހިނދު އެމީހުންނަށް އަންގަވައިވުނެވެ.) ކަލޭމެން ފިލައިގެން ނުދޭށެވެ. އަދި އެ އުފާވެރިކަމުގައި ކަލޭމެން ބޭނުންވާ ތަކެތިވީ އުޅެނިކޮށް އެބަހީ: އެ نعمة ތަކަށް ކަލޭމެން رجوع ވާށެވެ. (އެގެއް މަޖާސަތައް) އަދި ކަލޭމެންގެ ގޭދޮރުތަކަށް ... ކަލޭމެންނަށް ސުވާލުކުރެވުމުގެ مقصد ގައެވެ.

(١٤) އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ މަޢާފަށް ހައިވީ ހަލާކުއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ. مشرك ންކަމުގައެވެ.

(١٥) ފަހެ އެމީހުންގެ އެގޮތުން يعنى: " އޭ އަހުރެމެންގެ މަޢާފަށް ހައި ހަލާކެއްގެ ބޮޑުކަމާއެވެ." މިހެން ގޮވާގޮވުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން މަރުވެ ... އެބަހީ: އެމީހުން އެ عَذَاب ގައި ... އެމީހުން ...

(١٦) އަދި އުޑާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައި ވާހާތަކެތި ކުޅިވަޅުގެ ގޮތުގައި باطل ގޮތަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުހައްދަވާފަމެވެ. (އެބަހީ: އެތަކެތި ހެއްދެވުމުގައި ވަރަށްބޮޑު حكمة ތަކެއް އެކަލާނގެ ލައްވާވަޑައިގެންފައެވެ.)

(١٧) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނބިކަނބަލަކު ނުވަތަ ދަރިކަލަކު إختيار ކުރެއްވުމަށް އިރާދަކުރެއްވިނަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން އަނބިކަނބަލަކު އަދި ދަރިކަލަކު إختيار ކުރައްވައިފީމެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެފަދަކަމެއް ކުރައްވާނީ ކަމުކުރެއްވުމަކުން ނުވެއެވެ.

بَلْ نَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ عَلَى ٱلْبَـٰطِلِ فَيَدْمَغُهُۥ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ ۚ وَلَكُمُ ٱلْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَنْ عِندَهُۥ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ﴿١٩﴾ يُسَبِّحُونَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ ﴿٢٠﴾ أَمِ ٱتَّخَذُوٓا۟ ءَالِهَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ هُمْ يُنشِرُونَ ﴿٢١﴾ لَوْ كَانَ فِيهِمَآ ءَالِهَةٌ إِلَّا ٱللَّهُ لَفَسَدَتَا ۚ فَسُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾ لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ ﴿٢٣﴾

ލަފުޒީމާނަ

بَلْ نَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ = އަދި ކިއްޔުއްޔުއްތޯ؟ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حقّ އުއްމާލެއްވެ. (حقّ ބާވައިލައްވާލެވެ.)۞ عَلَى ٱلْبَـٰطِلِ = بَاطِلُ ގެމައްޗަށް.۞ فَيَدْمَغُهُۥ = ދެންފަހެ އޭގެ (އެ بَاطِل) ހަލާކުވެދެއެވެ. (باطل ގެ ސިކުނޑި ފަޅައިލާ ކަމުގެ ދެންދެވެ.)۞ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ = ދެން އެކަމިޔުން އޭގެ (އެ بَاطِل) ނެތިގެންދެއެވެ. / ފިލައިދެއެވެ.۞ وَلَكُمُ ٱلْوَيْلُ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ހަލާކައިގެ عَذَاب ހުއްޓެވެ.۞ مِمَّا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ = ކަލޭމެން (اللّٰه އަށް) ދަރިސިފަކުރާ ކަންތަކުގެ ސަބަބުން.۞ وَلَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް مِلْكُ ވާ خاصّ ވެގެންވެއެވެ.۞ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ބައެއް.۞ وَمَنْ عِندَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައިވާ ބޭކަލުން. (މަލާއިކަތުބޭކަލުން)۞ لَا يَسْتَكْبِرُونَ = އެބޭކަލުން ބޮޑާނުވެއެވެ. كِبْرُ ވެރި ނުވެއެވެ.۞ عَنْ عِبَادَتِهِۦ = އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރުއްވުމަށް. (އަޅުކަންކުރުމާއިދުރަށް.)۞ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ﴿١٩﴾ = އަދި އެބޭކަލުން ވަރުބަލިވެވެ ނުވެއެވެ.۞ يُسَبِّحُونَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު އެބޭކަލުން تَسْبِيحَ ކިޔުއްވައެވެ.۞ لَا يَفْتُرُونَ ﴿٢٠﴾ = އަދި އެބޭކަލުން ބަލިކަށް ފުރެދުނުވެއެވެ.۞ أَمِ ٱتَّخَذُوٓا۟ ءَالِهَةً = ނުވަތަ (އަދި ކިއްޔުއްޔުއްތޯ؟) އެމީހުން إله ނަގައިފި إختيار ކުރީއްޔުއްތޯ؟۞ مِّنَ ٱلْأَرْضِ = ބިމުން. هُمْ يُنشِرُونَ ﴿٢١﴾ = އެ إله ންނަކީ މަރުވެފައިވާ ބައެއް ދިރުވާ محشر އަށް ފޮނުވާނެ؟۞ لَوْ كَانَ فِيهِمَآ ءَالِهَةٌ = އެދެތަނުގައި (އުޑާއި ބިމުގައި) إله ންނަކަށް ވިއްޔާ.۞ إِلَّا ٱللَّهُ = اللّٰه ފިޔަވައި. لَفَسَدَتَا = ހަމަކަށަވަރުން ދެތަން ފަސާދަވެ ހަލާކުވެދާނެއެވެ.۞ فَسُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ = ދެން اللّٰه ގެ ޒާތު طاهر ވެގެންވަނީއެވެ.۞ رَبِّ ٱلْعَرْشِ = އެއީ عرش ގެ ربّ އެވެ.۞ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾ = އެމީހުން އެސިފަކުރާ ކަންތައްތަކުން / އަދި އެއްގޮތިކަމުން.۞ لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ = އެކަލާނގެ ކުރައްވާ ކަންކަމާމެދު ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ.۞ وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ ﴿٢٣﴾ = އަދި އެމީހުންނަށްމެދު - އެމީހުން ކުރާކަމާމެދު - ސުވާލު ކުރެވޭނެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٨) އަދި ކިއެއްހެއްދޯ؟ ތިމަންރަސްކަލާނގެ بَاطل ގެމައްޗަށް حقّ އެއްލަވަމެވެ. (އެބަހީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެ حقّ ކީރިތި قرآن كافر ކަމާއި އެކަމުގެ أهل ފަރިތަގެމައްޗަށް ބާވައިލައްވަމެވެ.) ދެން ދެ އެ باطل ކަން މުޅިން އެކަން ހަލާކުވެގެންދެއެވެ. (އެއީ ކާފިރުންނަށް ކުރަހަނދުމަށް ބޮޑުކަމުގެ ބާރުގަދައިގެ ތެރޭގައި ސިފަކުރަނީހާކަ ކުރިގަދަކަމަކަށް ވެގެންދަނީކަމުގައި) އެހެނިހެން ދެން އެ باطل މުޅިން ފިލައިގެން ނެތިދެއެވެ. އަދިކަލޭމެން الله އަށް ތިޔަ ސިފަކުރާ ކަންތައްތަކުން ކަލޭމެން ނަހަކަށްގެ ބަދަލު ހުރީ عذاب ހުރެއެވެ. މިއާރަފުން ތިޔަބުނާބަސް ބޮޑުތަކާ ހުރިގޮތަކާ ބޭކާރުވާނަމަ الله ގެ ދަރިންކަމުގައި ބުނާބަސްބަހެއްގެމައްޗަށެވެ. تعالَ اللّهُ عَنْ ذالِكَ علوًا كَبِيْرًا .

(١٩) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާބައެއް މިލްކް ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި ކާގެގައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައިވާ ބޭކަލުން – އެބަހީ: مَلَكُوتِيَّ عَالَمْ ގައިވާ ބޭކަލުން – يعني: ملائكة ބޭކަލުން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރެއްވުން ބޮޑާވެ كبر ވެރިވެވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ވަރުބަލިވެވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ.

(٢٠) ރޭގަނޑާއި ދުވާލު އެބޭކަލުން (الله އަށް) تَسْبِيْحَ ކިޔަވައެވެ އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަ ކަމުގައެވެ. އަދި އެބޭކަލުން އެކަމުގައި ބަލިކަށިވެ ލުއިވެ ނުވައެވެ.

(٢١) އަދި ކިއެއްހެއްދޯ؟ އެ مشرك ންގެދުރުން ބިމުގެކަން މަތިވެރިކަމާ އަރުން ދިރުވައިގެން محشر އަށް ގެނައުމަށް إله ންގެކަން ބިމުން ހިފާ إختيار ކުރިއެއްތޯ؟ (އެހެނިހެނެއް ވާނެ ކަންތައްތައްނުވެއެވެ.)

(٢٢) އުޑުތަކާއި ބިމުގައި الله ފިޔަވައި އެހެން إله ންނެވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެދެތަން ފަސާދަވެއްޖެއެވެ. (އެގޮތަކީ އެއް إله އަކު އުޑާއި ބިމުގައި ކަންތައް ހިންގަވާން އަނެއް إله އަކު ނުކަމާދަންނަވައެވެ. އެއް إله އަކު އިރުމަތިފަރާތުން އިރުއަރުވާއިރު އަނެއް إله އަކަށް އެއްގޮތަށް ކަމުގެ ކުރުމާއި ހިފެހެއްޓުމަށް ބުރަވުމެވެ. ދެން އޮވޭ نظام ނެ ނެތުމަށް ފަސާދަވެގެންދެއެވެ. މިވެސް މިސާލެކެވެ.) އަދި އެމީހުން يعني: އެ مشرك ން އެސިފަކުރާ ކަންތައްތަކުން ފިޔަވައި الله ހުސް طاهر ވެގެންވެއެވެ. އެއީ عرشي ގެ ވެރި ربّ އެވެ.

(٢٣) އެކަލާނގެ ހިންގަވާ އެއްވެސްކަމަކާމެދު އެކަލާނގެއާއި ސުވާލު ނުވެވޭނެއެވެ. (ސުވާލުކުރާނީ ކާކުހެއްދޯ؟ އެއީ خود مختار رَبّ العالمين އެވެ.) އެކަމަކު އެމީހުން އެބަހީ: އަޅުތަކުން – ކުރާކަންތައްތަކާމެދު ސުވާލުކުރެވޭނެއެވެ. (الله ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ.)

أَمِ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً ۖ قُلْ هَاتُوا۟ بُرْهَـٰنَكُمْ ۖ هَـٰذَا ذِكْرُ مَن مَّعِىَ وَذِكْرُ مَن قَبْلِى ۗ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْحَقَّ ۖ فَهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٤﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِىٓ إِلَيْهِ أَنَّهُۥ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعْبُدُونِ ﴿٢٥﴾ وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَـٰنُ وَلَدًا ۗ سُبْحَـٰنَهُۥ ۚ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴿٢٦﴾ لَا يَسْبِقُونَهُۥ بِٱلْقَوْلِ وَهُم بِأَمْرِهِۦ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾

މުފްރަދާތު

أَمِ ٱتَّخَذُوا۟ = ނުވަތަ އެމީހުން إختيار ކުރީހެއްޔެވެ؟❁ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި إله ންތަކެއް.❁ قُلْ = ކަލޭގޮތުން ވިދާޅުވާށެވެ.❁ هَاتُوا۟ بُرْهَـٰنَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ނިކަންތިޔަބައިމީހުންގެ دليل ގެންނަވާށެވެ.❁ هَـٰذَا ذِكْرُ مَن مَّعِىَ = މިއީ – يعنى: މި قرآن އަކީ ތިމަންކަލޭގޮތާއި އެކުގައިވާ މީހުންގެ خبر އެވެ.❁ وَذِكْرُ مَن قَبْلِى = އަދި ތިމަންކަލޭގޮތުންގެ ކުރީގެ މީހުންގެ خبر އެވެ.❁ بَلْ أَكْثَرُهُمْ = އަދި ޔެއްޔެއްހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން.❁ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْحَقَّ = އެމީހުންނަކަށް حقّ އެއް ނޭނގެއެވެ.❁ فَهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٤﴾ = ފަހެ އެމީހުން އެދުރި (حقّ قبول ކުރުމުން) ފުރަގަސްދީގެންނެވެ.❁ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގޮތުގެ ކުރިން ނުފޮނުއްވަމެވެ.❁ مِن رَّسُولٍ = އެއްވެސް رسول ބޭކަލަކު.❁ إِلَّا نُوحِىٓ إِلَيْهِ = އެބޭކަލަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރައްވާފުޅުމި.❁ أَنَّهُۥ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި (އަޅުކަންކުރެވުން حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ.❁ فَٱعْبُدُونِ ﴿٢٥﴾ = ފަހެ އެހެންވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ.❁ وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَـٰنُ وَلَدًا = އަދި އެމީހުން يعنى: مشرك ން – ބުންޏެވެ. رحمن ވަންތަ الله ދަރިއަކު إختيار ކުރައްވައިފިއެވެ. / ހިފެއްވައިފިއެވެ.❁ سُبْحَـٰنَهُۥ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ.❁ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴿٢٦﴾ = އަދި ޔެއްޔެއްހެއްޔެވެ؟ އެއީ އިޒުރި: މަތިވެރިކަމުގެ ކަލޭގެފާނުންނަކީ ޝަރަފުވެރިކަން ލިބިވަޑައިގެންނެވި އަޅުތަކެވެ.❁ لَا يَسْبِقُونَهُۥ بِٱلْقَوْلِ = އެބޭކަލުން އެކަލާނގެއަށްވުރެ ބަސްފުޅު ކުރިޔަށް ނުގެންދަވައެވެ.❁ وَهُمْ = އަދި އެބޭކަލުންނާ حالُ) ❁ بِأَمْرِهِۦ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ = ހަމަހެމެ އެކަލާނގެ أمر ފުޅަށް ކަންތައްކުރައްވާ ކަލޭގެއެވެ.❁

ތަފްސީރު

(٢٤) ނުވަތަ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެނުން އެބަހީ: مشرك ން - إله ންތަކެއް ހިފާ إختيار ކުރީއެއްތޯ؟ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެން ނިކަން އެކަމުގެދަލީލުގެނެސްބަލަ - އެބަހީ: اللّه ފިޔަވައި إله އަކު إختيار ކުރުމުގެ ހުއްދަވާނެކަމުގެދަލީލުގެނެސްބަލަ - حجّة އާއި دليل ގެންނަވާށެވެ. މި ކިޔުމި قرآن އަކީ މިމަންނަކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ މީހުންގެ ذكر ތަކެއް (يعنى: خبر ތަކެއް) އަދި މިމަންނަކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ މީހުންގެ خبر ތަކެވެ. (އެއިން އެއްވެސް أمّة އަކަށް اللّه ފިޔަވައި އެހެން إله އަކު إختيار ކުރުމަށް اللّه އެންގެވިކަމެއް ނިކަން އަޅައިވެސްނުވެއެވެ. އެކަކަށް އެންގެވުމެއް ނުއެންގެވެއެވެ.) އަދި ކިއްޔެއްތޯއެވެ؟ އެމީހުންކުރު ގިނަމީހުންނަށް حقّ އެއް ނޭނގެއެވެ. ފަހެ އެމީހުން އެޅުން (حقّ قبول ކުރުމަށް) ފުރަގަސްދީގެންވެއެވެ.

(٢٥) އަދި "މިމަންނަކަލޭގެފާނު ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރެވުން حقّ إله އަކު ނުވެއެވެ. އެހެންވީ ތިޔަބައިމީހުން މިމަންނަކަލޭގެފާނަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރާށޭ" މިހެން ނާޒިލްވާ އެއްވެސް رسول ބޭކަލަކު ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައިވެސް رسول ކަމުގައި މިމަންނަކަލޭގެފާނު ނުފޮނުއްވަމެވެ.

(٢٦) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. رحمن ވަންތަ اللّه ދަރިކަލަކު ހިފެއްވީއެވެ. إختيار ކުރެއްވީއެވެ. (އެމީހުން ބުނީ އެއީ ملائكة ބޭކަލުން ކަމަށެވެ. އޭގެ جواب ގައި اللّه އަށް މަސްގަވުހި) އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. އަދި ކިއްޔެއްތޯއެވެ؟ އެބޭކަލުންނަކީ މާތްކުރިވިގެންވާ اللّه ގެ އަޅުންތަކެކެވެ. (اللّه ގެ ދަރިންނެއް ނޫނެވެ.)

(٢٧) އެބޭކަލުން (އެބަހީ: ملائكة ބޭކަލުން) އެކަލާނގެއަށްވުރެ ކުރިން ބަސްފުޅު ނިސްބަތްކުރެއްވައެވެ. (އެބަހީ: ބަސްފުޅެއް وحى ކުރެއްވުމުގެ ކުރިން އިސްވެ ބަސްފުޅެއް ނުދަންނަވައެވެ.) އަދި އެބޭކަލުން ކަންތައް ކުރައްވަނީ އެކަލާނގެ أمر ފުޅަށެވެ.

يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡ وَلَا يَشۡفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ٱرۡتَضَىٰ وَهُم مِّنۡ خَشۡيَتِهِۦ مُشۡفِقُونَ ﴿٢٨﴾ ۞ وَمَن يَقُلۡ مِنۡهُمۡ إِنِّيٓ إِلَٰهٞ مِّن دُونِهِۦ فَذَٰلِكَ نَجۡزِيهِ جَهَنَّمَۚ كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ أَوَلَمۡ يَرَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَنَّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ كَانَتَا رَتۡقٗا فَفَتَقۡنَٰهُمَاۖ وَجَعَلۡنَا مِنَ ٱلۡمَآءِ كُلَّ شَيۡءٍ حَيٍّۖ أَفَلَا يُؤۡمِنُونَ ﴿٣٠﴾ وَجَعَلۡنَا فِي ٱلۡأَرۡضِ رَوَٰسِيَ أَن تَمِيدَ بِهِمۡ وَجَعَلۡنَا فِيهَا فِجَاجٗا سُبُلٗا لَّعَلَّهُمۡ يَهۡتَدُونَ ﴿٣١﴾

މުފްރަދާތު

يَعۡلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ = އެބޭކަލުންގެ ކުރިމަތީގައިވާ ކަންތައް. (އެބޭކަލުން ކުރެއްވި عمل ތަކުގެ ކަންތައް.)۞ وَمَا خَلۡفَهُمۡ = އަދި އެބޭކަލުންގެ ފަހަތުގައިވާ ކަންތައްތައް. (އަދި ނުކުރައްވާ ކަންތައްތައް) ۞ وَلَا يَشۡفَعُونَ = އަދި އެބޭކަލުން شَفَاعَة ތިރިވެވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ.۞ إِلَّا لِمَنِ ٱرۡتَضَىٰ = އެމީހަކަށް އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންފައިވާ މީހަކަށް މެނުވީ.۞ وَهُم مِّنۡ خَشۡيَتِهِۦ = އަދި އެބޭކަލުން އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވެ.۞ مُشۡفِقُونَ ﴿٢٨﴾ = ކަންބޮޑުވެވަޑައިގެން ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ ۞ وَمَن يَقُلۡ مِنۡهُمۡ = އަދި އޭގެތެރެއިން ވިދާޅުވި ކޮންބޭކަލަކުދެފައިވާ؟ ނުވަތަ (އެއިން އެއްވެސް ބޭކަލަކު ވިދާޅުވެއްޖެނަމަވެސް.)۞ إِنِّيٓ إِلَٰهٞ مِّن دُونِهِۦ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަކީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި إله އަކީމެވެ.۞ فَذَٰلِكَ نَجۡزِيهِ جَهَنَّمَۚ = ފަހެ އެފަދަ މީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ جَهَنَّم ގެ ޖަޒާދެއްވާނެމެވެ. (އެބަހީ: ނަރަކައަށް ލައްވާނެމެވެ.)۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ.۞ نَجۡزِي ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ = އަނިޔާވެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަމެވެ.۞ أَوَلَمۡ يَرَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ = ކާފަރުވީމީހުން ނުދެކެނީތޯއެވެ. (ނުބަލަނީތޯއެވެ؟)۞ أَنَّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ = ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިން.۞ كَانَتَا رَتۡقٗا = އެއްއެއްޗަށް ވަޅުލާފައި އެކަތިގަނޑަކަށް ހުރިކަން.۞ فَفَتَقۡنَٰهُمَاۖ = ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއްއެއްޗާ ވަކިވަކިކޮށްލެއްވީމެވެ.۞ وَجَعَلۡنَا مِنَ ٱلۡمَآءِ = އަދި ފެނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ.۞ كُلَّ شَيۡءٍ حَيٍّۖ = ދިރިހުރި ކޮންމެއެއްޗެއް. (އެބަހީ: ޖީވަކަށް ދިރިއުޅޭ ކޮންމެއެއްޗެއްގެ حياة ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފެނުން ލެއްވީމެވެ.)۞ أَفَلَا يُؤۡمِنُونَ ﴿٣٠﴾ = އެމީހުން ދެން إيمان ނުވާނީތޯއެވެ؟ (ތެދުނުކުރަނީތޯއެވެ؟)۞ وَجَعَلۡنَا فِي ٱلۡأَرۡضِ رَوَٰسِيَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިމުގައި ފަރުބަދަތައް ޖެއްސެވީމެވެ.۞ أَن تَمِيدَ

بِهِمْ = އެމީހުންނާއިގެން ހެލި، ތެޅިގަންނާނެ. (حركاة ނުކުރުމަށްޓަކައި)۞ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބިމުގައި މަގުތައް ލެއްވީމެވެ. ނުވަތަ علامة ތައްލެއްވީމެވެ.۞ سُبُلًا = އެއީ މަގުތަކެވެ.۞ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣١﴾ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމަށްޓަކައި۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٨) އެބޭކަލުންގެ ކުރިމަތީގައިވާ ކަންތަކާއި އެބޭކަލުންގެ ފަހަތުގައިވާ ކަންތައް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: އެބޭކަލުން ކުރައްވާ ފަހަރަކު ދުރުކުރެއްވި ކަންތަކާއި އަދި ކުރައްވާނެ ކަންތައްތައްވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވާ އަޔަކަށް ފިޔަވާ އެބޭކަލުން شَفَاعة ތެދުވެވަޑައި ނުގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ތިއްބަވަނީ އެކަލާނގެއަށް ބިރުން ބިރުވެތިވެގެންނެވެ.

(٢٩) އަދި ތިމަންނާއީ الله ފިޔަވައި إله އެކޭ ވިދާޅުވީ އެބޭކަލުންކުރެ ކޮންބޭކަލަކުތޯއެވެ؟ (އެއްބޭކަލަކުވެސް އެކަން ވިދާޅުނުވެއެވެ.) އަދި އެއްވެސް ބޭކަލަކު އެކަން ވިދާޅުވިނަމަ އެބޭކަލަކަށް ނަރަކައިގެ ޖަޒާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާހުށީމެވެ. އަނިޔާވެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(٣٠) އަދި އުޑުތަކާއި ބިން ވަކިނުވެ އެކަތިގަނޑެއްކަމުގައި އޮތްކަން ކާފަރުވި މީހުންނަށް ނުފެނުނީތޯއެވެ. ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދެތިން ވަކިކުރެއްވީމެވެ. (އުޑުގެ ހަތްބުރިވާ ބިން ހިރިކުރެއްވީމެވެ.) އަދި ދިރުމެއްލިބޭ ކޮންމެ އެއްޗެއް - ބިމުގައި ދިރިއުޅޭ ކޮންމެ އެއްޗެއް - ފެނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ. އެމީހުން ފަހެ ތެދުކޮށް إيمان ނުވާނޭތޯއެވެ. (އެބަހީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެ إلهيّ ވަންތަކަން ތެދުކޮށް އެކަލާނގެއަށް إيمان ނުވާނޭތޯއެވެ.

(٣١) އަދި ބިމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފަރުބަދަތައް ލެއްވީމެވެ. އެއީ މީސްތަކުންނާއިގެން އެބިންގަނޑު حركاة ކޮށް ތެޅިގަންނާނެތީއެވެ. (ނުތެޅުމަށްޓަކައެވެ.) އަދި އެބިމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ علامة ތަކާއި މަގުތައް ލެއްވީމެވެ. އެއީ މަގުހިނގާ އުޅުމުގައި ތެދުމަގު ލިބުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

وَجَعَلْنَا ٱلسَّمَآءَ سَقْفًا مَّحْفُوظًا ۖ وَهُمْ عَنْ ءَايَٰتِهَا مُعْرِضُونَ ﴿٣٢﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ ۖ كُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٣٣﴾ وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِّن قَبْلِكَ ٱلْخُلْدَ ۖ أَفَإِيْن مِّتَّ فَهُمُ ٱلْخَٰلِدُونَ ﴿٣٤﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ۗ وَنَبْلُوكُم بِٱلشَّرِّ وَٱلْخَيْرِ فِتْنَةً ۖ وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِذَا رَءَاكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا ٱلَّذِى يَذْكُرُ ءَالِهَتَكُمْ وَهُم بِذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٣٦﴾ خُلِقَ ٱلْإِنسَٰنُ مِنْ عَجَلٍ ۚ سَأُو۟رِيكُمْ ءَايَٰتِى فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ ﴿٣٧﴾

ލުޣަތު

وَجَعَلْنَا ٱلسَّمَآءَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑު ހެއްދެވީމެވެ. ❁ سَقْفًا مَّحْفُوظًا = ރައްކާތެރިކުރެވިގެންވާ ފުރާޅެއްކަމުގައި. ❁ وَهُمْ عَنْ ءَايَٰتِهَا = އަދި އޭގެ ދަލީލުތަކާއިމެދު އެމީހުންވެސް. ❁ مُعْرِضُونَ ﴿٣٢﴾ = ފުރަގަސްދީގެންނެވެ. ❁ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ❁ خَلَقَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ހެއްދެވީ. ❁ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ = އިރާއި ހަނދެވެ. ❁ كُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٣٣﴾ = ކޮންމެ އެއްޗެއް ފަލަކެއްގައި ދުއްވަނީއެވެ. (مَنْزِل އެއްގައި ދަތުރުކުރަނީއެވެ.) ❁ وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ = އަދި އެއްވެސް އާދަމުގެދަރިއަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުލައްވަމެވެ. ❁ مِّن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ. ❁ ٱلْخُلْدَ = (ދެމިހުރުން) ދެމިހުރުން. ❁ أَفَإِيْن مِّتَّ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވެއްޖެއްޔާ. ❁ فَهُمُ ٱلْخَٰلِدُونَ ﴿٣٤﴾ = ފަހެ އެމީހުން ދެމިހުރޭތޯއެވެ؟ (އެމީހުންވެސް ނުދެމިހުންނާނެއެވެ.) ❁ كُلُّ نَفْسٍ = ކޮންމެ نفس އެއް. ❁ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ = މަރުގެރަހަ ބަލާނެއެވެ. ❁ وَنَبْلُوكُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވަމެވެ. ❁ بِٱلشَّرِّ وَٱلْخَيْرِ فِتْنَةً = ނުބައިކަމާއި ހެޔޮކަމުން – فِتْنَة އެއް: إمتحان އެއް. ❁ وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٣٥﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި އަންނާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ❁ وَإِذَا رَءَاكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވެގެންވީމީހުން ކަލޭގެފާނު ފެނިއްޖެއްޔާ. (ދެކިއްޖެއްޔާ) ❁ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا = އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ހަދާނީ މަލާމާތުގައި ފުރައްސާރައިގެ ގޮތުން ފިޔަވައި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ނުހަދާނެއެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރާނެއެވެ.) ❁ أَهَٰذَا ٱلَّذِى يَذْكُرُ ءَالِهَتَكُمْ = ކަލޭމެންގެ إله ންނާމެދު ދައްކާ (އައިބުކިޔަން ހުތުރު އެއްޗިހި ކިޔާ) ހަމަ މިއީ ތޯއެވެ؟ ❁ وَهُم بِذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٣٦﴾ = އަދި އެމީހުން رحمن ވަންތަ الله ގެ ނަންފުޅު ޒިކުރުކުރުމާމެދު ކާފިރުވަނީ އެމީހުން އެވެސް އިންކާރުކުރަމުން ކާފިރުވެގެންނެވެ. ❁ خُلِقَ ٱلْإِنسَٰنُ = އިންސާނާ ހައްދަވައިފިއެވެ. ❁ مِنْ عَجَلٍ = އަވަސްކަމުން ލެއްވިގެންނެވެ. (އެބަހީ:

ކޮންމެކަމެއްގައިވެސް އަވަސްކުރާ طبيعة ގައެވެ.)۞ سَأُورِيكُمْ ءَايَتِى = ނިޝާންތައް މިވަންހަސްކަނާތުގެ އާޔަތްތައް (އެބަހީ: عذاب އާއި ކާރިތާ) ކަނޑައެޅިގެން މިވަންހަސްކަނާތުގެ ދައްކަވާނެތެވެ.۞ فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ = ފަހެ (އަހަރެން) އަވަސްކުރުމަށް ކަނޑައެޅި ނުދެންނެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٢) އަދި އުޑު އެއީ (ބިންގަނޑުގެ ކުރީ) ރައްކާތެރި ފުރާޅެއްކަމުގައި މިވަންހަސްކަނާތުގެ ލެއްވީމެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަން އެކަސް އުޑުގެ އާޔާތަށް علامة ތަކާއިމެދު (يعنى: އިރުހަނދާއި ތަރިތަކާއި މިބާވަތުގެ ތަކެއްޗާއިމެދު) غافلވެ ފުރަގަސްދީގެންނެވެ.

(٣٣) އަދި ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ހެއްދެވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި އިރާއި ހަނދާއި މިހުރިހާ އެއްޗެއް ހެއްދެވި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެ ކޮންމެ އެއްޗެއް فَلَك އެއްގައި ދުއްވައެވެ. އެބަހީ: مَنْزِل އެއްގައި ދަތުރުކުރައެވެ. (މިހުރި ހުއްޓުވެސް الله ގެ ކުދުރަތުވަންތަކަމާއި އެއްކަލައުވަންތަކަމުގެ ދަލީލެވެ.)

(٣٤) އަދި އެއްވެސް އާދަމުގެދަރިއަކަށް ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައިވެސް (މުދުނިޔޭގައި) ދެމިހުރުން ދެމުއްވާފައެއް މިވަންހަސްކަނާތުގެ ނުލައްވަމެވެ. ފަހެފަހު ކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވެއްޖައުމާ އެމީހުން ދެން ދެމިހުރާނެ މީހުންތޯއެވެ؟ (އެމީހުންވެސް މަރުވާނެއެވެ.)

(٣٥) ކޮންމެ نفس އަކީވެސް މަރުގެރަހަ ބަލައިގަންނާނޭ އެއްޗެކެވެ. އަދި ހެޔޮކަންތަކާއި ނުބައި ކަންތަކުން މިވަންހަސްކަނާތުގެ ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވާނީމެވެ. (އެބަހީ: ޝުކުރުކުރާކަން ޞަބުރުކުރާކަން އަދި ޝުކުރުގެކަން ޞަބުރުކުރާކަން إمتحان ކުރައްވާނީމެވެ.) އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި رُجُوع ވާނީ ހަމަ މިވަންހަސްކަނާތުގެ حضرة އަށެވެ.

(٣٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެކާފިރުންގެ މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ފެނިއްޖައުމާ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް މަލާމާތް ނުކުރެ ނުކުރެއެވެ. (އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ.) އަހުރެމެންގެ إله ންތަކަށް ހުތުރު އެއްޗެހި ކިޔާ މީހާއަކީ މިއީހެއްތޯއެވެ؟ އަދި އެމީހުން އެކަކީ رحمن ވަންތަ الله ގެ ނަންފުޅު ގެންނަވައިފިއްޔާ ކާފިރުވެގެންވާ حال ގައެވެ. އެކަލާނގެއަށް ކާފިރުވެގެންނެވެ.

(٣٧) އިންސާނާ ހެއްދެވިގެންވަނީ އަވަސްކަމުގެތެރެއިންނެވެ. (قُرِيْش ންވެސް އެމީހުންނަށް عذاب އަވަސްކުރަން އެދުނީ ހަމަ އެކަހަލަ ބޭނުންތެރިކަމުންނެވެ.) ނިކަންހުރެ މިވަންހަސްކަނާތުގެ (عذاب އާއި ކާރިތާ) ގެއާޔަތްތައް ކަނޑައެޅިގެން ދައްކަވާނެތެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އެކަން އަވަސްކުރުން ނުދެން ހުރިކަމެވެ.

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣٨﴾ لَوْ يَعْلَمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ حِينَ لَا يَكُفُّونَ عَن وُجُوهِهِمُ ٱلنَّارَ وَلَا عَن ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٣٩﴾ بَلْ تَأْتِيهِم بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٤٠﴾ وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ سَخِرُوا۟ مِنْهُم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٤١﴾ قُلْ مَن يَكْلَؤُكُم بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ مِنَ ٱلرَّحْمَٰنِ ۗ بَلْ هُمْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِم مُّعْرِضُونَ ﴿٤٢﴾ أَمْ لَهُمْ ءَالِهَةٌ تَمْنَعُهُم مِّن دُونِنَا ۚ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ أَنفُسِهِمْ وَلَا هُم مِّنَّا يُصْحَبُونَ ﴿٤٣﴾

މުފުރަދާ

وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. (އެބަހީ: مُشْرِك ން ބުނެއެވެ.)❁ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ = މިއަހުދާ
މިދަ وعد ކުރައްވާ ކަންތައްވާނީ ކޮންއިރަކުންކަމުތޯ؟❁ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣٨﴾ = ކަލޭމެންނަކީ
ތެދުވެރިން ކަމުގައިވާނަމަ އެވެ.❁ لَوْ يَعْلَمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފަރުވީމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ ހިތަދެވެ.❁ حِينَ لَا
يَكُفُّونَ عَن وُجُوهِهِمُ = އެމީހުންގެ މޫނުތަކުން ދުރުކޮށް ހިފެހެއްޓޭނެވަގުތު.❁ ٱلنَّارَ = އަލިފާން.❁
وَلَا عَن ظُهُورِهِمْ = އެމީހުންގެ ބުރަކަށިތަކުންނެއް.❁ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٣٩﴾ = އަދި އެމީހުން އެއި
نصر ލިބެނިވި ބަޔަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ.❁ بَلْ تَأْتِيهِم بَغْتَةً = އަދި އެމީހުންނަށް އެއީ ހިލާވެސް ހަމަ
ކުއްލިއަކަށެވެ. (އެނބުރިކަމިގެ ހަދިޔާން ހިލާފުވެ ހަމަކުއްލިއަކަށެވެ.)❁ فَتَبْهَتُهُمْ = ފަހެ އެއަލިފާން އެމީހުން
ހައިރާންކޮށްލާނެއެވެ. (އެމީހުން حيران ކޮށްލާނެއެވެ.)❁ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا = ފަހެ އެމީހުންނަށް
އެއަލިފާން ދުރުކުރުމަކަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ.❁ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٤٠﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް مُهْلَة ދެވޭނެ
ބަޔަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ.❁ وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މަލާމާތްކުރެވުނެވެ.❁ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ
= ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ رَسُول ންނަށްދެން.❁ فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ سَخِرُوا۟ = ފަހެ މަލާމާތްކުރި މީހުންނަށްދެން
ލާޒިމުވެއްޖެއެވެ.❁ مِنْهُم = އެމީހުންގެ ތެރެއިން.❁ مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٤١﴾ = އެކަމާއިދެން
(އެއްކަލަކާއިދެން) މަލާމާތް ކުރިކަމެވެ. (އެ عذاب)❁ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު
ވިދާޅުވާށެވެ.❁ مَن يَكْلَؤُكُم = ކަލޭމެން ރައްކާތެރިކުރާނީ ކާކުހެއްތޯ؟❁ بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ =
ރޭގަނޑާއި ދުވާލު.❁ مِنَ ٱلرَّحْمَٰنِ = رحمن ވަންތަ الله ގެ حضرة ން (އެކަލާނގެ حضرة ން އަރުވާފައި عقوبة
ތަކުން)❁ بَلْ هُمْ = އަދި ޚިޔާލުކުރަނީ؟ އެމީހުން / އެ مشرك ން.❁ عَن ذِكْرِ رَبِّهِم = އެމީހުންގެ
ربّ ގެ وعظ އާއި نصيحة އާދެވުނު ނުވިސް. (އެކަލާނގެ ذِكر އާއި نصيحة ން ނުވިސް)❁ مُّعْرِضُونَ ﴿٤٢﴾ =
އެނބުރި ފުރަގަސްދީ ގެންނުވެ.❁ أَمْ لَهُمْ ءَالِهَةٌ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް إله ންތަކެއް ވޭތޯ؟❁
تَمْنَعُهُمْ = އެމީހުން އެކަމުން ދިފާޢުކުރާ.❁ مِّن دُونِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި / ތިމަންރަސްކަލާނގެ

عذاب ން.۞ لَا يَسْتَطِيعُونَ = އެމީހުންނަކަށް ނުކުޅެދޭނެ ނުވެއެވެ.۞ نَصْرَ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް نصر ދިނުމަށް.۞ وَلَا هُمْ = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ.۞ مِّنَّا يُصْحَبُونَ (٤٣) = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން (ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب ން) ސަލާމަތްކުރެވޭނެ ތަކެތިކަމުގައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٨) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ކަލޭމެން ތިޔަބުނާ ކަލޭގެ ތިޔަބުނާ وعد އެއްވާނީ ކޮންއިރަކުންތޯއެވެ. ކަލޭމެން (مؤمن ން) ތިޔަބުނަނީ ތެދެއްކަމުގައިވާނަމަ ދެންކަލޭ ބުނެބަލާށެވެ.

(٣٩) ކާފިރުންގެމީހުންނަށް ދޫނުނާއި އެމީހުންގެ ބުރަކަށިތަކުން ނަރަކައިގެ އަލިފާން ފޮޅުންވެ ހިފާފައިވާތަން އެމީހުންނަށް ފެނުނުނަމަ އެކަން އެނގޭނީއެވެ (އެމީހުން توبة ވެ إيمان ވުމަށް އަވަސްވާނެއެވެ.) (ނަމަވެސް ދެން އެދުވަހުން އެމީހުންނަށް نصر ލިބޭނީ ބަރާކަތުގައި ނުވެއެވެ. އެއަލިފާން އެދުވަހުން އެމީހުންގައި ހިފާނެއެވެ.

(٤٠) އަދި ޔަޤީނުންވެސް އެމީހުންގެ ގާތަށް އެކަން އަންނާނީ (އެބަހީ: އެނަރަކައިގެ އަލިފާން / ނުވަތަ قيامة ދުވަސް އަންނާނީ) ހަމަ ކުއްލިއަކަށެވެ. އެހެއްޔެން އެމީހުން އެއަލިފާނުން ނިވައިކޮށްލާނުވާއެވެ. ނުވަތަ حيران ކޮށްލާނޭއެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަށް އެއަލިފާން ދުރުކޮށް ރައްދުކޮށްލާކަށް ކުޅެދޭކަށް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް މުހުލަތު ނުދެވޭނެއެވެ. ތައުބާވާ ނުލިބޭނެއެވެ.

(٤١) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި ވޫނުވުނު رَسُول ބޭކަލުންނަށް ގޮތްމަލާ މަލާމާތްކުރެވި ފުރައްސާރަ ކުރެވުނެވެ. ދެން ފަހެ އެމީހުންކުރަ އެބަހީ: އެ مشرك ންކުރި އެ رسول ބޭކަލުންނަށް މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރި މީހުންނަށް އެމަލާމާތްތަކާއި ފުރައްސާރަކުރި ކަންތައް ވަށައިލައިފިއެވެ. އެބަހީ: އެ عذاب އެމީހުން ވަށައިލައިފިއެވެ. ދުނިޔެމަތީގައިވެސް އެމީހުން ހަލާކުވެ ނުވުމުގެ ސަބަބުން އެ أمة ތަކުގެ ކާފިރުން ހަލާކުވެގެން ދިޔައެވެ. (މި أمة ގެ މީހުން އެކަންކަމުން عبرة حاصل ކުރުމަށްޓަކައެވެ.)

(٤٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. رحمن ވަންތަ الله ގެ حضرة ން (عذاب އިން އަމިއްލައަށް) ރޭގަނޑާއި ދުވާލުގެ ވަގުތުތަކުގައި (އަދި ހުރިހާ ވަގުތެއްގައިވެސް) ކަލޭމެން ރައްކާތެރިކޮށް ބަލަހައްޓަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ އަދި ޔަޤީނުންވެސް އެމީހުން އެވަނީ رحمن ވަންތަ الله ގެ وعظ އާއި نصيحة ން ދުރަށް އަނބުރާލައި ފުރަގަސްދީގެންނެވެ.

(٤٣) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب ން އެމީހުން މަނާކޮށް ސަލާމަތްކޮށްދޭނޭ إله ންތަކެއް އެމީހުންނަށް (އެ مشرك ންނަށް) ވާނޭ ހެއްޔެވެ؟ (ނުވެއެވެ.) އަދި ޔަޤީނުންވެސް އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް نصر އެއް ދިނުމަށް ފަހެ އެމީހުންނަކަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުން ފުރާވުން نصر އެއް ލިބި ރައްކާތެރިކަމާއި ލިބޭނޭ ތަކެތިކަމުގައި އެމީހުންނެ ނުވެއެވެ.

بَلْ مَتَّعْنَا هَـٰٓؤُلَآءِ وَءَابَآءَهُمْ حَتَّىٰ طَالَ عَلَيْهِمُ ٱلْعُمُرُ ۗ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّا نَأْتِى ٱلْأَرْضَ نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَآ ۚ أَفَهُمُ ٱلْغَـٰلِبُونَ ﴿٤٤﴾ قُلْ إِنَّمَآ أُنذِرُكُم بِٱلْوَحْىِ ۚ وَلَا يَسْمَعُ ٱلصُّمُّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا مَا يُنذَرُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَئِن مَّسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَـٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا ظَـٰلِمِينَ ﴿٤٦﴾ وَنَضَعُ ٱلْمَوَٰزِينَ ٱلْقِسْطَ لِيَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا ۖ وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۗ وَكَفَىٰ بِنَا حَـٰسِبِينَ ﴿٤٧﴾

ލުޣަތު

بَلْ مَتَّعْنَا هَـٰٓؤُلَآءِ = އަދި ހިތްހެއްޔޮތޯ؟ މިދުނިޔޭގެ މަންފާތަކުން ދިރުވިންނަށް (مكّة ގެ أهل ވެރިންނަށް

ދުނިޔެމަތީގެ نعمة ދެއްވީމެވެ.۞ وَءَابَآءَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަށެވެ.۞ حَتَّىٰ طَالَ عَلَيْهِمُ ٱلْعُمُرُ

= އެމީހުންގެ عمر ދިގުވެއްޖައުމަށް ދާންދެނެވެ.۞ أَفَلَا يَرَوْنَ = އެމީހުން ފަހެ ނުދެކެނީތޯއެވެ. (އެމީހުންނަށް

ނުފެނޭތޯއެވެ.)۞ أَنَّا نَأْتِى ٱلْأَرْضَ نَنقُصُهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިން ކުޑަކުރައްވަމުން ގެންދަވާކަން

ފަރާތްފަރާތުން۞ مِنْ أَطْرَافِهَآ = އޭގެ ފަރާތްތަކުން.۞ أَفَهُمُ ٱلْغَـٰلِبُونَ ﴿٤٤﴾ = އެމީހުންނަކީ ފަހެ

ގަދަވެރިވާނޭ ބައެއްތޯ؟۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ إِنَّمَآ أُنذِرُكُم بِٱلْوَحْىِ

= ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް إنذار ދެއްވަނީ ހަމައެކަނި وحي އިންނެވެ.۞ وَلَا يَسْمَعُ ٱلصُّمُّ ٱلدُّعَآءَ =

އަދި ބީރުކަންފަތުގެ މީހުން ގޮވުން ނާހާނެއެވެ. (އެބަހީ: ކަންފަތުގެ ހިތުގެ ބީރުކަމުގެ

މީހުންނަށް نصيحة އާއި وعظ ގެ ފައިދާ ނުކުރާނެއެވެ.)۞ إِذَا مَا يُنذَرُونَ ﴿٤٥﴾ = އެމީހުންނަށް إنذار

ކުރެވިއްޖެއަސް / ބިރުދެއްކިއްޖެއަސް.۞ وَلَئِن مَّسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް ކުޑަވެސް

ޖެހިއްޖެއަސް މިޒާބުޖެހިއްޖެއަސް.۞ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ عذاب ން.۞ لَيَقُولُنَّ =

ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.۞ يَـٰوَيْلَنَآ = އޭ އަހުރެމެންނަށް ހައިހޫނު ހަލާކު ބޮޑުކަމެވެ!۞ إِنَّا كُنَّا

ظَـٰلِمِينَ ﴿٤٦﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އަހުރެމެން އަނިޔާވެރިންކަމުގައިވީމުއެވެ.۞ وَنَضَعُ ٱلْمَوَٰزِينَ ٱلْقِسْطَ =

އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވަޒަންކުރައްވާނެ عدل ވެރިކަމުގެ مِيْزان ތަކެއް ބައްދަވާނަމެވެ.۞ لِيَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހަށް.۞ فَلَا

تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا = ފަހެ އެއްވެސް نفس އަކަށް އެއްވެސް އަނިޔާއެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ.۞ وَإِن كَانَ =

އަދި (އެ عمل) އޮތްކަމުގައިވިޔަސް.۞ مِثْقَالَ حَبَّةٍ = އޮށެއްގެ ބަރުދަނުގެ ބޮޑުމިނުގައި.۞ مِّنْ خَرْدَلٍ =

ކުޑީގެ ތޮށިއިން.۞ أَتَيْنَا بِهَا ۚ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއެއްޗެއް ގެންނަވާހުށީމެވެ.۞ وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ

(٤٧) = އަދި ހިސާބުކުރައްވާ ކަލަކުކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٤٤) އަދި ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ މި مكّة ގެ أهلم ފަރިތަކަމާއި އަދި އެމީހުންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތަނަވަސްކުރައްވާ އަދި ދުނިޔޭގައި އުފާވެރިކަމުގެ نعمة ދެއްވާފައިވީމެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ عمر ދިގުވެ مُدّة ދިގުވެއްޖައުމަށްދާންދެންނެވެ. ބަލަނީ ބިންގަނޑުގެ އަތިރިއަތިރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަތިކުރައްވާ އުނިކުރައްވާކަން އެމީހުންނަށް ފެނޭ ނުފެނޭތޯއެވެ؟ އެމީހުން ފަހެ (ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަރުވާ ނަބިއްޔާ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަރުވައި) ވަކިން ގަދަވެގެން ބަލައިކުރުމުގައި ވާނީއެވެތޯ؟ (ނޫނެކެވެ.)

(٤٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް މި إنذار ކުރައްވަނީ وحي އިންނެވެ. މި قرآن ންނެވެ. އަދި މިގޮވާލުމުގެ އަޑު ބީރުމީހުން ނާހައެވެ. އެމީހުންނަކަށް ނީވޭނެއެވެ. (އެބަހީ: ކާފަރުކަމުން ހިތްގައިމުން ބީރުވެފައިވާ ބަޔަކަށް نصيحة ގާއި وعظ ދިނަސް) އެމީހުންނަށް އިންޒާރުކުރެވުނަސް އޭގެ މަންފާ ނުލިބޭނެއެވެ. އޭގެ އަޑު ނާހާނެއެވެ.

(٤٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ عذاب ގެ މިންވަރެއް އެމީހުންނަށް ދިމާވެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެމައްޗަށް ހުރި ހަލާކެއްގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ.

(٤٧) އަދި قيامة ދުވަހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ عدل ފުރިހަމަކަމުގެ مِيْزَان ބަހައްޓަވާހުށީމެވެ. ފަހެ އެއްވެސް نفس އަކަށް އެއްވެސް މިންވަރަކުން އަނިޔާއެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. (އަދި ކޮންފަދައިގެ عمل އެއް) ހަރުދަލު ފޮނިއެއްގެ ބަރުދަނުގެ މިންވަރެއްކަމުގައިވިޔަސް (ހެވަސް ނުބައަސް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއެއްޗެއް ހިސާބުކުރައްވާހުށީމެވެ. އަދި ހިސާބުކުރައްވާ ކަލަކު ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ٱلْفُرْقَانَ وَضِيَآءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِٱلْغَيْبِ وَهُم مِّنَ ٱلسَّاعَةِ مُشْفِقُونَ ﴿٤٩﴾ وَهَٰذَا ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ أَنزَلْنَٰهُ ۚ أَفَأَنتُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٥٠﴾ ۞ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَآ إِبْرَٰهِيمَ رُشْدَهُۥ مِن قَبْلُ وَكُنَّا بِهِۦ عَٰلِمِينَ ﴿٥١﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَا هَٰذِهِ ٱلتَّمَاثِيلُ ٱلَّتِىٓ أَنتُمْ لَهَا عَٰكِفُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا۟ وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا لَهَا عَٰبِدِينَ ﴿٥٣﴾ قَالَ لَقَدْ كُنتُمْ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمْ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٥٤﴾

މުފްރަދާތު

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ = ހަމަކަށަވަރުން موسى އާއި هارُون (عليهما السّلام) މި ދެކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ.۞ ٱلْفُرْقَانَ = حَقُّ ވަކިކުރާނެ حجّة އާއި دليل – يعنى: عداوة ތެރިންގެ މައްޗަށް ގަދަވެގަތުމުގެ حقّ حُجَة) ۞ وَضِيَآءً = އަދި އަލިކަމާއި އެބަހީ: توراة އާއި. وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ = އަދި تقوى ވެރިންނަށްވާ وعظ އާއި نصيحة އާއި.۞ ٱلَّذِينَ = އެ تقوى ވެރިންނަކީ.۞ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم = އެބައިމީހުންގެ ربّ އަށް ބިރުވެތިވާ މީހުންނެވެ.۞ بِٱلْغَيْبِ = غَيْبُ ގައިވާ.۞ وَهُم = އަދި އެމީހުން.۞ مِّنَ ٱلسَّاعَةِ مُشْفِقُونَ ﴿٤٩﴾ = آخرة އާއިމެދު ބިރުވެތިވެގެންވެއެވެ. ފުރުކަހިވެގެންވެއެވެ.۞ وَهَٰذَا ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ = އަދި މިއީ (މި قرآن އަކީ) ބަރަކާތްތެރިވެގެންވާ ذِكْر އެކެވެ. (އެބަހީ: وعظ އެކެވެ. نصيحة އެކެވެ. ހަނދާންކޮށްދިނުމެވެ.)۞ أَنزَلْنَٰهُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއީ ބާވައިލެއްވީ.۞ أَفَأَنتُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٥٠﴾ = އަދި ފަހެ ކަލޭމެން ތިޔައީ އެއާމެދު إنكار ވެގެންވާމީހުންތޯއެވެ؟ ނުއިޤުރާރުވާމީހުންތޯއެވެ؟۞ ۞ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَآ إِبْرَٰهِيمَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ إبراهيم عليه السّلام އަށް ދެއްވީމެވެ.۞ رُشْدَهُۥ = އެކަލޭގެފާނުގެ ތެދުމަގު. (ތެދުމަގުގެ توفيق)۞ مِن قَبْلُ = ކުރިން (نبى ކަމުގެ ކުރިން) وَكُنَّا بِهِۦ عَٰلِمِينَ ﴿٥١﴾ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވާ (ކުރިންވެސް) ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަށްވީމެވެ.۞ إِذْ قَالَ = އެއީ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިހިނދެވެ.۞ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށާއި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށް.۞ مَا هَٰذِهِ ٱلتَّمَاثِيلُ = މިއީ ކޮން صورة ތަކެއްތޯއެވެ؟ ކޮންބުދުތަކެއްތޯއެވެ؟۞ ٱلَّتِىٓ = އެއީ ކޮބާ.۞ أَنتُمْ لَهَا عَٰكِفُونَ ﴿٥٢﴾ = އެތަކެއްޗަށް ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރުމުގައި قَائِمُ ވެތިބީ.۞ قَالُوٓا = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ۞ وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا = އަހުރެމެން ދުށީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން.۞ لَهَا عَٰبِدِينَ

(٥٣) = ހަމަ އެއަށް އަޅުކަންކުރާތީއެވެ. ◈ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ◈ لَقَدْ كُنتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ވީމުއެވެ. ◈ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمْ = ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިން ◈ فِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ (٥٤) = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައި.

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން موسى އާއި هارون އާއި (عليهما السّلام) ދެކަލުންނަށް حقّ ވަކިކުރާ حجّة އާއި دليل ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ. (އެއީ عَداوة ތެރިންގެމައްޗަށް ގަދަވެގަތުމުގެ حقّ ދަލީލެވެ.) އަދި ދީނުގެ حكم ތަކަށް އަލިކަންދޭ ފޮތް توراة އާއި އަދި تقوى ވެރިންނަށް وعظ އާއި نصيحة ވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދެކަލުންނަށް ދެއްވީމެވެ.

(٤٩) އެމީހުންނަކީ – އެބަހީ: އެ تقوى ވެރިންނަކީ - غَيْبُ ގައިވާ އެބައިމީހުންގެ رَبّ އަށް ބިރުވެތިވާ މީހުންނެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެބައިމީހުންނަކީ آخرة ދުވަހަށް ބިރުވެތިވެ ފަސްކަކިވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(٥٠) އަދި މި قرآن އަކީ بَرَكَاة ލެއްވިގެންވާ ذِكْرُ އެކެވެ. وعظ އާއި نصيحة އެކެވެ. ހަނދާންކޮށްދިނުމެއްކެވެ. އެފޮތް (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ މައްޗަށް) ބާވައިލެއްވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދިވެސް ކަލޭމެން މިފޮތަކީ އެފޮތަކީ ނުރުހިގެންހެއްޔެވެ؟ إنكار ކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟

(٥١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم عليه السّلام އަށް نبى ކަމުގެ ކުރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުންގެ ދަންނަކަމުން (ތެދުމަގުގެ توفيق) ދެއްވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަކީ إيمان ކަމާއި توحيد ގެ أهل ވެރިއެއްކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވީމެވެ.

(٥٢) އެއީ އެކަލޭގެފާނު ބައްޕައަށާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ قوم ގެމީހުންނޭވެ. ކަލޭމެން އެބަޔަކަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި قائم ވެ ތިއްބެވީ މިސޫރަތަކީ – މިބުދުތަކީ ކޮންއެއްޗެހިތަކެއް ހެއްޔެވެ؟ ޤީމަތަ އެއްޗެހިތަކެއް ނޫނެވެ؟

(٥٣) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ދުށީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ކާބަފައިން ހަމަ އެއަށް – އެބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރާތީއެވެ. (އެހެންވެ އަޅުގަނޑުމެންވެސް އަޅުކަންކުރަނީއެވެ.)

(٥٤) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިންވެސް ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ.

قَالُوٓاْ أَجِئۡتَنَا بِٱلۡحَقِّ أَمۡ أَنتَ مِنَ ٱللَّٰعِبِينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ بَل رَّبُّكُمۡ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ ٱلَّذِي فَطَرَهُنَّ وَأَنَا۠ عَلَىٰ ذَٰلِكُم مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٥٦﴾ وَتَٱللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصۡنَٰمَكُم بَعۡدَ أَن تُوَلُّواْ مُدۡبِرِينَ ﴿٥٧﴾ فَجَعَلَهُمۡ جُذَٰذًا إِلَّا كَبِيرًا لَّهُمۡ لَعَلَّهُمۡ إِلَيۡهِ يَرۡجِعُونَ ﴿٥٨﴾ قَالُواْ مَن فَعَلَ هَٰذَا بِـَٔالِهَتِنَآ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٩﴾ قَالُواْ سَمِعۡنَا فَتًى يَذۡكُرُهُمۡ يُقَالُ لَهُۥٓ إِبۡرَٰهِيمُ ﴿٦٠﴾ قَالُواْ فَأۡتُواْ بِهِۦ عَلَىٰٓ أَعۡيُنِ ٱلنَّاسِ لَعَلَّهُمۡ يَشۡهَدُونَ ﴿٦١﴾

ލުޣަތު

قَالُوٓاْ = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. ✵ أَجِئۡتَنَا بِٱلۡحَقِّ = ކަލޭގެފާނު އަހަރެމެންގެ ގާތަށް ތިޔަވަޑައިގެންނެވީ ހަމަ حَقُّ އާއިގެންތޯއެވެ؟✵ أَمۡ أَنتَ مِنَ ٱللَّٰعِبِينَ ﴿٥٥﴾ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު ތިޔަވަނީ ކުޅޭކުޅޭ މީހުންގެ ތެރެއިން ހެއްޔެވެ؟ ✵ قَالَ بَل رَّبُّكُمۡ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި ޔާއެއްނޫނެވެ؟ ކަލޭމެންގެ ربّ އަކީ.✵ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރި ربّ އެވެ.✵ ٱلَّذِي فَطَرَهُنَّ = އެކަލާނގެއީ އެތަކެތި ހެއްދެވި ތެރެއިން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ✵ وَأَنَا۠ عَلَىٰ ذَٰلِكُم مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٥٦﴾ = އަދި އަޅު ކަލޭމެންނަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު މިވަނީ އެކަމުގެމައްޗަށް ހެކިދޭ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ✵ وَتَٱللَّهِ = الله ގަސަމް ވިދާޅުވިއެވެ. ✵ لَأَكِيدَنَّ أَصۡنَٰمَكُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންގެ ބުދުތަށް ހަލާކުކުރައްވާނެއެވެ. (އެތަކެއްޗާ ހަނގުރާމަކުރައްވާނެއެވެ.)✵ بَعۡدَ أَن تُوَلُّواْ مُدۡبِرِينَ ﴿٥٧﴾ = ކަލޭމެން އެނބުރި ދިޔުމަށްފަހު.✵ فَجَعَلَهُمۡ جُذَٰذًا = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެތަކެތި ކުދިކުދި އެތިކޮޅުތަކަކަށް ހެދެވިއެވެ.✵ إِلَّا كَبِيرًا لَّهُمۡ = އެތަކެތީގެ ބޮޑުއެއް ފިޔަވައެވެ. ✵ لَعَلَّهُمۡ إِلَيۡهِ يَرۡجِعُونَ ﴿٥٨﴾ = އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ دين އަށް رُجوع ވުމަށް. (ނުވަތަ އެބޮޑު ބުދަށް رجوع ވުމަށް. (އެއްޗެއް ސުވާލުކުރުމަށް)) ✵ قَالُوٓاْ = އެމީހުން (يعنى: އެ قوم ގެ މީހުން) ބުނެއެވެ. ✵ مَن فَعَلَ هَٰذَا = މިކަން ކޮށްފީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ✵ بِـَٔالِهَتِنَآ = އަހަރެމެންގެ إله ނުތަކާއިމެދު.✵ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ ވަނީ އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. ✵ قَالُوٓاْ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. (އެހެން މީހުން ބުނެއެވެ.) ✵ سَمِعۡنَا فَتًى = ޒުވާނެއްގެ ވާހަކަ އަހަރެމެން އެހީމެވެ. ✵ يَذۡكُرُهُمۡ = އޭނާ އެތަކެއްޗަކަށް عَيْبُ ކިޔައި ހުތުރު ބަސްބުނާ. ✵ يُقَالُ لَهُۥٓ إِبۡرَٰهِيمُ ﴿٦٠﴾ = އޭނާއަށް ކިޔަނީ إبراهيم އެވެ.✵ قَالُوٓاْ = އެމީހުން ބުނެއެވެ.✵ فَأۡتُواْ بِهِۦ = ފަހެ ކަލޭމެން އޭނާ

ގެންނާށެވެ.۞ عَلَىٰٓ أَعۡيُنِ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ ލޮލުއްތެރެއަށް / މީހުންނަށް ފެންނަހެން. ۞ لَعَلَّهُمۡ يَشۡهَدُونَ ﴿٦١﴾ = އެމީހުން حاضر ވުމަށް / ނުވަތަ އެމީހުން ހެކިދިނުމަށްޓަކައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٥) އެބައިމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަހަރެމެންގެ ގާތަށް ކަލޭގެފާނު ތިޔަވަޑައިގެންނެވީ حقّ އާއިގެންތޯއެވެ. ނުވަތަ ހަމަކުޅިކުޅެ މީހެއްގެ ގޮތުގައި (ސަމާސާކުޅިބަހެއްވިދާޅުވަނީތޯއެވެ.)

(٥٦) އެކަލޭގެފާނު يعني: إبراهيم ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި ހިޔެއްނެހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެންގެ ربّ އަކީ އުޑުތަކާއި ބިން ހުރުމުގެ ތެރެއިން ހެއްދެވި އަދި އެތަކެތި ބަލަހައްޓަވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އަހަރެން މިވަނީ އެކަމުގެ މައްޗަށް ކަލޭމެންނަށް ހެކިދޭމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٥٧) الله ގަންދީ ބުނަމެވެ. ކަލޭމެން އެނބުރިދިޔުމަށްފަހު (عيد ގެ حفلة އަށް ދިޔުމަށްފަހު) އަހަރެން ކަލޭމެންގެ ބުދުތައް ހަލާކުކޮށް ކުދިކުދިކުރާނަމެވެ.

ނޯޓް: މިބަސްފުޅު އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިކަމަށްވެސް ގިނަމުފައްސިރުން ބުނާ ވަރަށެވެ. ހިތްޕުޅުގައިކަމަށްވެސް ބައެއް ބުނެއެވެ.

(٥٨) ދެންފަހު (އެމީހުން عيد ގެ ކަންތަކަށް ނުކުމެގެންދިޔުމުން) އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ބުދުތައް އެންމެބޮޑު ބުދުން ފިޔަ ކުދިކުދިކޮށްލެއްވިއެވެ. (އަދިތަކުރާއްވަން ގެންގޮސްއުޅުނު ހަތިޔާރު އެބޮޑު ބުދުގެ ކަރުގައި އެޅުއްވާލެއްވިއެވެ.) އެއީ އެހެނިހެން މީސްތަކުން އެކަލޭގެފާނުންނަށް رُجوع ވުމަށެވެ. (ނުވަތަ އެބޮޑު ބުދަށް އަނބުރާ އެސްތަރަށް رجوع ވުމަށެވެ.)

(٥٩) (އެމީހުންގެ عيد ނިންމާލައި ބުދުތަކުގެ ގާތަށް އައިއިރު އެތަކެއްޗަށް ހެދި ގޮތް ދެކެވުމުން އެކަމާ عجائب ވެގެންނެވެ.) އެމީހުން ބުނެފިއެވެ. އަހަރެމެންގެ إله ންތަކަށް މިފަދަ ކަމެއް ކޮށްފީ ކާކުތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކީ އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ.

(٦٠) އެމީހުން ބުނެފިއެވެ. އެތަކެއްޗަކަށް ހުތުރުބަސްބުނެ عَيْبُ ކިޔާ ޒުވާނަކުގެ ވާހަކަ އަހަރެމެން އަޑުއީމެވެ. އޭނާއަށް ކިޔަނީ إبراهيم އެވެ. (މީހުން މިބުނަކުރަނީ إبراهيم ގެފާނު އަހަރެން ކަލޭމެންގެ ބުދުތަކަށް ހަލާކުކުރާނަމޭ ވިދާޅުވިހިނދު އެއަޑުއިވުނު އެކަކު އިސްވެދިޔަ ބަސްފުޅުނެވެ.) والله أعلم .

(٦١) އެމީހުން އެމީހަކަށް ބުނެފިއެވެ. މީސްތަކުންގެ ލޮލުތަކަށް ފެންނަހެން އޭނާ ކަލޭމެން ގެންނާށެވެ. އެއީ މީސްތަކުން حاضر ވުމަށެވެ؟. ނުވަތަ އެމީހުން ހެކިދިނުމަށްޓަކައެވެ.

قَالُوٓا۟ ءَأَنتَ فَعَلْتَ هَـٰذَا بِـَٔالِهَتِنَا يَـٰٓإِبْرَٰهِيمُ ﴿٦٢﴾ قَالَ بَلْ فَعَلَهُۥ كَبِيرُهُمْ هَـٰذَا فَسْـَٔلُوهُمْ إِن كَانُوا۟ يَنطِقُونَ ﴿٦٣﴾ فَرَجَعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ فَقَالُوٓا۟ إِنَّكُمْ أَنتُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٦٤﴾ ثُمَّ نُكِسُوا۟ عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَـٰٓؤُلَآءِ يَنطِقُونَ ﴿٦٥﴾ قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكُمْ شَيْـًٔا وَلَا يَضُرُّكُمْ ﴿٦٦﴾ أُفٍّ لَّكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا۟ حَرِّقُوهُ وَٱنصُرُوٓا۟ ءَالِهَتَكُمْ إِن كُنتُمْ فَـٰعِلِينَ ﴿٦٨﴾

ތަރުޖަމާ

قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުންޏެވެ. ۞ ءَأَنتَ فَعَلْتَ هَـٰذَا = މިކަންތައް ކަލޭތޯއެވެ؟ ۞ بِـَٔالِهَتِنَا = އަހުރެމެންގެ إله ތަކަށެވެ. يَـٰٓإِبْرَٰهِيمُ ﴿٦٢﴾ = އޭ إبراهيم އެވެ.۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ بَلْ فَعَلَهُۥ كَبِيرُهُمْ هَـٰذَا = އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކުރެއްވީތޯއެވެ؟ އެކަންކުރީ އެމީހުންގެ މިބޮޑު ބުދެވެ. ۞ فَسْـَٔلُوهُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންކުރެން (އެބަހީ ބުދުތަކުން) އަހައިބަލާށެވެ! ۞ إِن كَانُوا۟ يَنطِقُونَ ﴿٦٣﴾ = އެބަހީ އެތަކެތި ބަސްބުނާ ތަކެއްކަމުގައިވާނަމަ. ۞ فَرَجَعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ = ފަހެ އެމީހުން (قوم ގެމީހުން) އެމީހުންގެ ބުއްދިޔަށް رُجوع ވެ އެކަކު އަނެކަކަށް ބަލާހަދަން ފެށިއެވެ.) ۞ فَقَالُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. (އެބަހީ އެކަކު އަނެކަކަށް ބުނިއެވެ.) ۞ إِنَّكُمْ أَنتُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٦٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ އަނިޔާވެރި ބައެކެވެ.۞ ثُمَّ نُكِسُوا۟ عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ = ދެން އަލުންވެސް އެމީހުންގެ ބޮލުގައި އެނބުރިގެން ގޮސްއެވެ. (އެބަހީ: އަލުންވެސް އެމީހުންގެ ކުރިހިޔާލަށް رُجوع ވެއްޖެއެވެ.)۞ لَقَدْ عَلِمْتَ = (އެމީހުން إبراهيم ގެފާނަށް ބުނިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެ އެނގިވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مَا هَـٰٓؤُلَآءِ يَنطِقُونَ ﴿٦٥﴾ = މިތަކެއްޗަކީ ބަސްބުން ވާހަކަދައްކާ ތަކެއްޗެއްނޫނެވެ. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.۞ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ = ފަހެ ކަލޭމެން الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރަނީހެއްޔެވެ؟ ۞ مَا لَا يَنفَعُكُمْ شَيْـًٔا = ކަލޭމެންނަށް އެއްވެސް مَنْفَع އެއް ނުކުރާއެއްޗެއްކަމުގައިވާކަން. ۞ وَلَا يَضُرُّكُمْ ﴿٦٦﴾ = އަދި ކަލޭމެންނަށް (އެއްވެސް) ގެއްލުމެއް ނުދޭ. ۞ أُفٍّ لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ހުތުރުވެގެންދާށެވެ!۞ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ = އަދި الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާތަކެތިޔަށްވެސްއެވެ. ۞ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ ނުވިސްނަނީހެއްޔެވެ؟ (ކަލޭމެންނަށް ބުއްދިއެއް ނެތީ ބާވައެއްހެއްޔެވެ؟) ۞ قَالُوا۟ حَرِّقُوهُ = އެމީހުން (އެބަހީ އެކަކު އަނެކަކަށް) ބުންޏެވެ. ކަލޭމެން އޭނާ

އަންގާށެވެ!. ❁ وَٱنصُرُوٓاْ ءَالِهَتَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ إله ންތަކަށް نصر ދޭށެވެ!. ❁ إِن كُنتُمْ فَٰعِلِينَ (٦٨) = ކަލޭމެންނަކީ ކަމެއްކުރާނަން ބައެއްކަމުގައިވާނަމަ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٢) (ދެންފަހެ) އެމީހުން إبراهيم ގާތަށް ގެނެއިގެން ގެނެސް އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުންކުރެން އަހައިފިއެވެ. ޔާ إبراهيم އެވެ. އަހަރެމެންގެ إله ންތަކަށް މިކަން ހެދީ ހަމަކަލޭހެއްޔެވެ؟

(٦٣) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެއްޗެއްކަމަކުވެސް އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކިއްޔެއްހެއްޔެވެ؟ އެކަންކުރީ އޭގެތެރެއިން މިނިވަ ބޮޑުބުދެވެ. އެތަކެތި އެއީ ބަސްބުނެއުޅޭ ތަކެތިކަމުގައިވާނަމަ ކަލޭމެން ނިކަން އޭތިކުރެން އަހައި ސުވާލުކޮށްބަލާށެވެ!.

(٦٤) ދެންފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ބުއްދިތަކަށް رُجُوع ވެ އެކަކު އަނެކަކަށް ބަލަބަލާފައި ވިސްނަންފަށައިފިއެވެ. އަދި ބުނެފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނީ ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންނެވެ. އެހެނީ އެއީ އެއްވެސްކަހަލަ އާރެއްބާރެއްނެތް ތަކެއްޗަށް އަޅުކަންކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. / ނުވަތަ إبراهيم ގާތުން ސުވާލުކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.)

(٦٥) ދެން އެމީހުން އަލުންވެސް އެމީހުންގެ ޖާހިލުކަމަށް رُجُوع ވެއްޖެއެވެ. (އެމީހުން إبراهيم ގާތަށް ބުނެފިއެވެ.) މިތަކެއްޗަކީ މިއީ ބަސްބުނެ ވާހަކަދައްކާ ތަކެތި ނޫންކަން ކަލޭއަށް ރަނގަޅަށް އެނގޭނެއެވެ.

(٦٦) إبراهيم ގާތުން ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެނަށް އެއްވެސް منفع އެއް ނުދޭ އަދި ގެއްލުމެއްވެސް ނުދޭ އެއްޗެހިތަކަށް الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރަނީހެއްޔެވެ؟

(٦٧) ކަލޭމެންނަށާއި ކަލޭމެން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ތިޔަ ތަކެތީގެ ދެރަކަމާއި ހަލާކުވާށެވެ!. ކަލޭމެން ފަހެ އެއްޗެއް ނުވިސްނަނީހެއްޔެވެ؟ (ކަލޭމެންނަކީ ވިސްނުމެއް ނެތް ޖާހިލުބައެއްހެއްޔެވެ؟)

(٦٨) (ދެންފަހެ إبراهيم ގާތުންގެ حجّة ގަދަވެ އެމީހުންގެ އަރިހު ބަލިވެގެން ދިޔައިރު އެމީހުން އެއްބަސްވެގެން އަނިޔާވެރިކަމަށް ބުނީ) ކަލޭމެން އޭނާ އަންދައިލާށެވެ!. އަދި ކަލޭމެންގެ إله ންތަކަށް نصر ދޭށެވެ!. ކަލޭމެން ކަމެއްކުރާނަމަ އެހެން ހަދާށެވެ!. (މިއީ عامّ ކޮށް ގިނަމީހުންގެ قواعد އެވެ. ހިމާގެ دليل އެއް ނެތިގެން ދުނިޔޭގައި އަނިޔާކުރާށެވެ.)

قُلْنَا يَٰنَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَٰمًا عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٦٩﴾ وَأَرَادُواْ بِهِۦ كَيْدًا فَجَعَلْنَٰهُمُ ٱلْأَخْسَرِينَ ﴿٧٠﴾ وَنَجَّيْنَٰهُ وَلُوطًا إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا لِلْعَٰلَمِينَ ﴿٧١﴾ وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً ۖ وَكُلًّا جَعَلْنَا صَٰلِحِينَ ﴿٧٢﴾ وَجَعَلْنَٰهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِمْ فِعْلَ ٱلْخَيْرَٰتِ وَإِقَامَ ٱلصَّلَوٰةِ وَإِيتَآءَ ٱلزَّكَوٰةِ ۖ وَكَانُواْ لَنَا عَٰبِدِينَ ﴿٧٣﴾ وَلُوطًا ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَٰهُ مِنَ ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِى كَانَت تَّعْمَلُ ٱلْخَبَٰٓئِثَ ۗ إِنَّهُمْ كَانُواْ قَوْمَ سَوْءٍ فَٰسِقِينَ ﴿٧٤﴾

މުފްރަދާތު

قُلْنَا يَنَارُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ. އޭ އަލިފާނެވެ. ❁ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا = ފިނި އަދި ސަލާމަތު އެއްޗަކަށް ކަލޭވާށެވެ! ❁ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ﴿٦٩﴾ = إبراهيم ގެމަތަށް. ❁ وَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا = އަދި އުޅުނުން އެކަލޭގެފާނާ ނުބައި ގޮތްހަދަން ގަސްތުކުރިއެވެ. ❁ فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ ﴿٧٠﴾ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އެއީ އެންމެ ގެއްލިގެންވާ ޚަސާރާވެރި ބަޔަކު ކަމުގައި ލެއްވީމެވެ. ❁ وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا = އަދި އެކަލޭގެފާނާއި لوط ގެފާނު (عليهما السّلام) ތިމަންރަސްކަލާނގެ (عِرَاق ކަރައިން - އެބައިމީހުންގެ عدوّ ންގެ ކިބައިން) ސަލާމަތް ކުރެއްވީމެވެ. ❁ إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭގައި ބަރަކާތްލައްވާފައިވާ ބިމަށް (شَام ކަރައިގެ ބިމަށް) ❁ لِلْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾ = عَالَم ތަކަށް. ❁ وَوَهَبْنَا لَهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް (إبراهيم عليه السّلام އަށް) ދެއްވީމެވެ. ❁ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ = إسحاق عليه السّلام އާއި يَعْقُوبُ عليه السّلام ❁ نَافِلَةً = އިތުރު ދެއްވުމަކަށް (ހަދިޔާއަކަށް) ❁ وَكُلًّا = އަދި ކޮންމެ ބޭކަލަކުވެސް ❁ جَعَلْنَا صَالِحِينَ ﴿٧٢﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ صالح ބޭކަލުންކަމުގައި ލެއްވީމެވެ. ❁ وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބައިމީހުން إمام ންކަމުގައި ލެއްވީމެވެ. ❁ يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ގެމަތިން އެބައިމީހުން (ހިދާޔަތްދެއްވަނިވި) ބޭފުޅުން ކަމުގައިވެއެވެ. ❁ وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބައިމީހުންނަށް وحى ކުރެއްވީމެވެ. ❁ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ = ހެޔޮކަންތައްތައް ކުރުމަށް. ❁ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ = ނަމާދު قائم ކުރުމަށް. ❁ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ = ޒަކާތް ދިނުމަށް. ❁ وَكَانُوا = އަދި އެބައިމީހުން ވިއެވެ. ❁ لَنَا عَابِدِينَ ﴿٧٣﴾ = ކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައި. ❁ وَلُوطًا آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا = އަދި لُوطُ عليه السّلام އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ نَبِى ކަމާއި އަދި عِلم ދެއްވީމެވެ.

(ނުވަތަ ކަންކަން ނިންމަވާނެގޮތުގެ) حُكم އާއި علم ދެއްވީމެވެ.) ۞ وَنَجَّيْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ۞ مِنَ ٱلْقَرْيَةِ = ރަށުން.۞ ٱلَّتِى كَانَت تَّعْمَلُ ٱلْخَبَٰٓئِثَ ۗ = ހަޑިހުތުރު ކަންތައްތައް ކުރާ ރަށުން (لِواط ކުރި ރަށުން) އެއީ سَدُوم އެވެ. ۞ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީ. ۞ قَوْمَ سَوْءٍ = ނުބައިވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ. ۞ فَٰسِقِينَ ﴿٧٤﴾ = الله ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުތުގެންވާ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٩) (ދެން އެމީހުން ބޮޑު އަލިފާންގަނޑެއްގައި ރޯކޮށް އެކަލޭގެފާނު އެއްލައިލިމަށްފަހު އެއަލިފާންގަނޑަށް الله އަންގަވައި إبراهيم ގެފާނުންގެމައްޗަށް ފިނި އަދި ސަލާމަތްތެރިކަމަކަށް ވާށެވެ. އެކަލާނގެ އެ އަލިފާނަށް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحي ކުރެއްވީމެވެ. އޭ އަލިފާނުއެވެ. إبراهيم ގެފާނުންގެ މައްޗަށް ފިނި އަދި ސަލާމަތްތެރިކަން ވާ އެއްޗަކަށް ކަލޭވާށެވެ. (އެކަން އެގޮތަށް ހަމަޖެހުނެވެ.)

(٧٠) އެކާފަރުންގެ މީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ނުބައިގޮތެއް ހެދުމަށް ހިތާއިއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނާއި އެމީހުންގެ ކަންތައްތަކުގައި އެންމެފަހުން އަދި ގެއްލުން ބޮޑުވެގެންވާ އެއްބަޔަކުކަމުގައެވެ.

(٧١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ (عراق ކަރައިގެމަތުން - ނުވަތަ އެމީހުންގެ عذاب ނުން) އެކަލޭގެފާނާއި لوط ގެފާނު (عليهما السّلام) ސަލާމަތްކުރައްވައި އެންގެވީ عالم ތަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބިންގައި بركاة ލައްވާފައިވާ ބިމަށް (شام ކަރައިގެމަތަށް) އެބޭކަލުން ގެންދެވީމެވެ.

(٧٢) އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އެބައި: إبراهيم عليه السّلام އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ إسحاق ގެފާނު ދެއްވީމެވެ. އަދި ހަދިޔާއެއްގެ ގޮތުން يعقوب ގެފާނު ދެއްވީމެވެ. އަދި އެއިން ކޮންމެ ބޭކަލަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ صالح ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ލެއްވީމެވެ. (الله އަށް ކިޔަމަންތެރި އަޅުކަލުންގެ ގޮތުގައި ލެއްވީމެވެ.)

(٧٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރުފުޅުން (މިސްރާބުންނަކަން) މަގުދައްކަވާ ލީޑަރުން إمام ބޭކަލުންގެ ތެރޭގައި އެބޭކަލުން ލެއްވީމެވެ. އަދި ހެޔޮކަންތައްތައް ކުރުމަށާއި ނަމާދު قائم ކުރުމަށާއި ޒަކާތްދިނުމަށާއި މިކަންކަމަށް އެބޭކަލުންނަށް އަންގަވައި وحي ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެބޭކަލުންވީ ކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރާ އަޅުކަލުންގެ ބޭކަލުންކަމުގައެވެ. (عليهم السّلام)

(٧٤) އަދި لوط عليه السلام އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ نبي ކަމާއި علم ދެއްވީމެވެ. (މި އާޔަތުގައިވާ حكم ގެ މާނައަކީ نبي ކަމުގައި ނުވަތަ ކަންކަން ނިންމުމުގެ حكمކަމުގައިވެ އެވެ.) އަދި ހަޑި ހުތުރު ކަންތައްތައް ކުރާ ރަށުން (އެއީ ލިއުނުން ސަދޫމް ނުވަތަ سَدُوْم އަމިއްލަ ރަށެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެރަށުގެ މީހުންވީ ނުބައިވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ.

وَأَدْخَلْنَـٰهُ فِى رَحْمَتِنَآ ۖ إِنَّهُۥ مِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿٧٥﴾ وَنُوحًا إِذْ نَادَىٰ مِن قَبْلُ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ فَنَجَّيْنَـٰهُ وَأَهْلَهُۥ مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾ وَنَصَرْنَـٰهُ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَآ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمَ سَوْءٍ فَأَغْرَقْنَـٰهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٧٧﴾ وَدَاوُۥدَ وَسُلَيْمَـٰنَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِى ٱلْحَرْثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ ٱلْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَـٰهِدِينَ ﴿٧٨﴾ فَفَهَّمْنَـٰهَا سُلَيْمَـٰنَ ۚ وَكُلًّا ءَاتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُۥدَ ٱلْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَٱلطَّيْرَ ۚ وَكُنَّا فَـٰعِلِينَ ﴿٧٩﴾

ލަފުޒުތައް

وَأَدْخَلْنَـٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ވެއްދެވީމެވެ. ۞ فِى رَحْمَتِنَآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ގެތެރެއަށް. ۞ إِنَّهُۥ مِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿٧٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނީ صالح ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ وَنُوحًا = އަދި نُوحُ عليه السّلام ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! ۞ إِذْ نَادَىٰ مِن قَبْلُ = ކުރީކޮޅުން (އެބަހީ: إبراهيم އަދި لوط عليهما السّلام ގެކުރިން) الله އަށް ދަންނަވާ دعاء ކުރެއްވިހިނދު. ۞ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަދެއްވީމެވެ. ۞ فَنَجَّيْنَـٰهُ وَأَهْلَهُۥ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. (އެއީ އީމާންވެރިވި مؤمن ންނެވެ.) ۞ مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ހިތާމައިން. އެބަހީ: طوفان ގެ غَرَق ވުމުން. ۞ وَنَصَرْنَـٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވީމެވެ. ۞ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި ގައުމުން. ۞ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވިއެވެ. ۞ قَوْمَ سَوْءٍ = ނުބައި ގައުމަކަށް. ۞ فَأَغْرَقْنَـٰهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٧٧﴾ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ އެންމެން غَرَق ކުރެއްވީމެވެ. ۞ وَدَاوُۥدَ وَسُلَيْمَـٰنَ = އަދި دَاوُدُ އާއި سُلَيْمان އާއި (عليهما السّلام) ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! ۞ إِذْ يَحْكُمَانِ فِى ٱلْحَرْثِ = އެދެބޭކަލުން ދަނޑުގެ މައްސަލައިގައި حكم ކުރައްވަމުންދިޔަހިނދު. ۞ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ = (ރޭގަނޑު) އެދަނޑުގައި ވަދެ ކާލައިފިހިނދު. ۞ غَنَمُ ٱلْقَوْمِ = ގައުމެއްގެ ބަކަރިތައް. ۞ وَكُنَّا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވީމުއެވެ. ۞ لِحُكْمِهِمْ شَـٰهِدِينَ ﴿٧٨﴾ = އެމީހުންގެ حكم އަށް حاضر ވެވޮޑިގެން / ނުވަތަ ޝާހިދުވެވޮޑިގެން. ۞ فَفَهَّمْنَـٰهَا سُلَيْمَـٰنَ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قَضِيَّة / ނުވަތަ އެ مسألة ، سليمان އަށް ވިސްނައިދެއްވީމެވެ. (عليه السّلام) ۞ وَكُلًّا = އަދި ކޮންމެ ބޭކަލަކަށް. ۞ ءَاتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حُكْم އާއި عِلْم ދެއްވީމެވެ. ۞ وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُۥدَ = އަދި ދާއޫދުގެފާނާއެކު (عليه السّلام) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކިޔަމަންތެރިކުރެއްވީމެވެ. ۞ ٱلْجِبَالَ = ފަރުބަދަތައް. ۞ يُسَبِّحْنَ = އެއްޗެހި تَسْبيح ކިޔާހާލު. ۞ وَٱلطَّيْرَ = އަދި ދޫނިތައްވެސް (تَسْبيح ކިޔާހާލު) ۞ وَكُنَّا فَـٰعِلِينَ ﴿٧٩﴾ = އަދި އެކަންކަން ހިންގެވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ގެ ތެރެއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ވައްދަވައިފީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުވަނީ صالح ންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٧٦) އަދި نوح عليه السلام ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! (އެއީ إبراهيم عليه السلام އާއި އަދި لوط عليه السلام ގެ ޒަމާނާއިގެ) ކުރީންނެވެ. އެކަލޭގެފާނު اللّٰه އަށް ދަންނަވާ دعاء ކުރެއްވި ހިނދުގައެވެ. ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް إجابة ކުރެއްވީމެވެ. އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުންގެ أهل ވެރިން (ކާފަރުންނޫން مؤمن ން) ބޮޑުވެގެންވާ ހިތާމައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އެއީ ބޮޑުވެގެންވާ طوفان އެވެ.

(٧٧) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީ ނުބައި ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެހުރިހާ މީހުން غرق ކުރެއްވީމެވެ. (طوفان ގައި غرق ކުރެއްވައި ގެއްލުއްވީމެވެ.)

(٧٨) (އޭ رسول الله އެވެ. އަދި داوُد އާއި سليمان (عليه السلام) ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އެއީ އެދެ ބޭކަލުން ދަނޑެއްގެ މައްސަލައެއްގައި حكم ކުރައްވަމުން ދިޔަވަގުތެވެ. އެދަނޑަކީ އެހެން މީހުންގެ ބަކަރިތަކެއް ރޭގަނޑު ވަދެ ކާލި ދަނޑެކެވެ. އަދި އެދެބޭކަލުންގެ حكم އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ حاضر ވެވޮޑިގެންވީމެވެ. ނުވަތަ ހާމަވެ ވޮޑިގެންވީމެވެ.

(٧٩) ފަހެ އެقَضِيَّة ތިމަންރަސްކަލާނގެ سليمان ގެފާނަށް ވިސްނައި ދެއްވީމެވެ. (އަދި އެދެ ބޭފުޅުންނަށް حكم އާއި علم ދެއްވީމެވެ. އަދި داوُد (عليه السلام) އާއެކު ފަރުބަދަތައް ކިޔަމަންތެރިކޮށްދެއްވީމެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނު تسبيح ކިޔުއްވާއިރު ފަރުބަދަތައް تسبيح ކިޔުމަށެވެ. އަދި ދޫނިތައްވެސް އެކަލޭގެފާނު تسبيح ކިޔުއްވާއިރު تسبيح ކިޔާގޮތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކިޔަމަންތެރިކޮށްދެއްވީމެވެ. މިއެންމެކަމެއް ކުރައްވަނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ.

• ފާއިދާއެވެ. داوُد ގެފާނާއި سليمان ގެފާނާއި عَلَيْهِمَا السّلام ދެބޭކަލުންގެ ދުވަހު حكم ކުރެއްވި قَضِيَّة އަކީ، ބަކަރިތަކެއް ދަނޑަކަށް ވަދެ ކާލި ދަނޑުގެ قَضِيَّة އެވެ. داوُد عليه السّلام ނިންމެވީ ބަކަރިތައް ދަނޑުވެރިޔާއަށް ދިނުމަށެވެ. سليمان ގެފާނު ނިންމެވީ އެހެންނަމެވެ. سليمان ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ نَبِي اللّٰه އެވެ. އެހެންނޫން ގޮތަކަށެވެ:-

ދަނޑުގެ ވެރިޔާ ބަކަރިތަކުން ފައިދާ ލިބޭނެ ގޮތެއް ހަދައިދޭށެވެ. އަދި ބަކަރިތަކުގެ ވެރިޔާ ދަނޑު إصلاح ކޮށް ބަކަރިތަކުގެ ފައިދާ ހޯދޭނެއެވެ. ދަނޑު ފަރިވުމުން ބަކަރިތައް ދަނޑުވެރިޔާ ބަކަރިވެރިޔާއަށް ދޭށެވެ. މިއީ سليمان عليه السَّلام ގެ ނިޔާއެވެ. داود عليه السَّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ނިޔާއަކީ ކަލޭގެފާނު ނިންމެވި ނިޔާއެވެ. އެގޮތަށް ނިންމަވާށެވެ. سليمان عليه السَّلام އަށް اللّٰه تعالى އެގޮތް ވިސްނައިދެއްވީއެވެ. ދީނުގައި މި أمّة ގައި އެ قضيّة ގެ حكم އެންމެ ރަނގަޅު، ދަނޑުގެ ފައިދާ ދަނޑުވެރިޔާ ބަކަރިވެރިޔާ ދައްކަން ވާނެއެވެ.

ދަނޑުގެ ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ދަނޑުވެރިޔާއަށް ދޭން އެވާ ގޮތެއް ބަކަރީގެ ވެރިޔާ ބޮޑުވެގެންވާނެއެވެ. ދަނޑުގައި ބަކަރީގެ ވެރިޔާ ބަކަރިތަކަށް ބަލަހައްޓަން مسؤل ވާނެއެވެ. ދީނުގައި ވަޑައިގެންނެވި ދަނޑުވެރިޔާ ދަނޑުގެ ބަކަރިވެރިޔާ مسؤل ވެއެވެ. والله اعلم . މިއީ ޙިކުމް ނަބީ ންގެ ނިޔާއެވެ. ކޮންމެ ބޭކަލަކަށްވެސް اللّٰه حكم އާއި علم ދެއްވިއެވެ. މިހުރިހާ ކަމެއް ބަލައިލާއިރު اللّٰه ގެ حِكْمَة ވަރަށް ބޮޑުވެގެންވެއެވެ!

وَعَلَّمْنَٰهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ لِتُحْصِنَكُم مِّنۢ بَأْسِكُمْ ۖ فَهَلْ أَنتُمْ شَٰكِرُونَ ﴿٨٠﴾ وَلِسُلَيْمَٰنَ ٱلرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِى بِأَمْرِهِۦٓ إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا ۚ وَكُنَّا بِكُلِّ شَىْءٍ عَٰلِمِينَ ﴿٨١﴾ وَمِنَ ٱلشَّيَٰطِينِ مَن يَغُوصُونَ لَهُۥ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَٰلِكَ ۖ وَكُنَّا لَهُمْ حَٰفِظِينَ ﴿٨٢﴾ ۞ وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ أَنِّى مَسَّنِىَ ٱلضُّرُّ وَأَنتَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٨٣﴾

މުފްރަދާތު

وَعَلَّمْنَاهُ = އަދި މިވަންހަރުސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް (داود عليه السَّلام އަށް) އުގަންނަވައިދެއްވީމެވެ. ❁ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ހަނގުރާމައިގެ ލިބާސް ހެއްދެވުމުގެ (ޝީލްޑާ ހަތިޔާރު ހެދުމުގެ) ❁ لِتُحْصِنَكُم = ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރުމަށްޓަކައި. ❁ مِّنْ بَأْسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހަނގުރާމައިން. ❁ فَهَلْ أَنتُمْ شَاكِرُونَ ﴿٨٠﴾ = ފަހެ ކަލޭމެންނަކީ شُكر ކުރާ ބަޔަކުދޯއްތޯވެ؟ ❁ وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ = އަދި سليمان عليه السَّلام އަށް މިވަންހަރުސްކަލާނގެ ވައި (ކިޔަމަންތެރިކޮށްދެއްވީމެވެ.) ❁ عَاصِفَةً = ގަދަހަރުން ޖެހޭ حال. ❁ تَجْرِي بِأَمْرِهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ أمر ފުރަން އެވައި ދެއެވެ. (އެވައި ދަތުރުކުރެއެވެ) ❁ إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا = މިވަންހަރުސްކަލާނގެ އެތާނގައި ބަރަކާތްލެއްވި ބިމަށް. (شام ކަރައިގެ ބިމަށް) ❁ وَكُنَّا = އަދި މިވަންހަރުސްކަލާނގެ ވޮޑިގެންވީމުއެވެ. ❁ بِكُلِّ شَيْءٍ عَالِمِينَ ﴿٨١﴾ = މުޅިހުރި އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވި ކަލަކު ކަމުގައި. ❁ وَمِنَ الشَّيَاطِينِ = އަދި شَيْطَانُ ންގެތެރެއިން ވެއެވެ. ❁ مَن يَغُوصُونَ لَهُ = އެކަލޭގެފާނަށް (يعنى: سليمان عليه السَّلام އަށް) ޓަކައި ކަނޑުގެ އަޑިއަށް ފީނާ شَيْطَانُ ން. ❁ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَٰلِكَ = އެއަށްވުރެން ދަށުން ކަންތައްކުރާ. (އެބަހީ: ބިނާކުރުމާ تمثيل ހެދުންފަދަ އެހެން ކަންތައްތަކެއްކުރުމެވެ.) ❁ وَكُنَّا لَهُمْ حَافِظِينَ ﴿٨٢﴾ = އަދި އެބައިމީހުންނަށް ކަންތައްވެސް ރައްކާކުރައްވާ ކަލަކުކަމުގައި މިވަންހަރުސްކަލާނގެ ވޮޑިގެންވީމުއެވެ. ❁ وَأَيُّوبَ = އަދި أَيُّوبُ (عليه السَّلام) ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ! ❁ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް دُعَاء ކުރައްވާ ދެންނެވިހިނދު. ❁ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ = (އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާއަށް އުނދަގޫ ޖެހިއްޖެއެވެ. ❁ وَأَنتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿٨٣﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ رَحْم އެންމެބޮޑުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٨٠) އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ އުނގަންނަވައިދެއްވީމު - އެބަހީ: داود عليه السّلام އަށް ކަލޭމެން ހަނގުރާމައިގައި ބޭނުންކުރާ (ދަގަނޑު ދަރަނަ) ދިރުޢު ހައްދަވާނުދެއް ދަސްކޮށްދެއްވީމެވެ. (ނުވަތަ ހަނގުރާމައިގެ ހަތިޔާރު ހައްދަވާނުދެއް ދަސްކޮށްދެއްވީމެވެ.) އެއީ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ހަނގުރާމައިގައި ބައްޔަކުދިވެ ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައެވެ. ފަހެ ކަލޭމެންނަކީ شكر ކުރާނޭ ބައެއްތޯއެވެ؟

(٨١) އަދި سليمان عليه السّلام އަށް ގަދަފަދަ ވައި މިމަންރަސްކަލާނގެ ކިޔަމަންތެރިކޮށްދެއްވީމެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުފުޅަށް އެވައި އެއްގަމުގައި މިމަންރަސްކަލާނގެ ބަރަކާތްލައްވާފައިވާ ބިމަށް (شام ކަރައިގެ ބިމަށް) ދަތުރުކޮށްދެއްވެއެވެ. (ހެނދުނުން ފަތިހަކުން ދަތުރުކުރަން މަސްދުވަހުގެ މަސާފަތް އަދި ހަވީރުން ދަތުރުކުރަން އިރުއޮއްސުނުތަން މަސްދުވަހުގެ މަސާފަތް ދަތުރުކޮށްދެއެވެ.) އަދި މުޅިއެއްޗަ ކަމެއްގައި މުޅިއެއްޗަ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި މިމަންރަސްކަލާނގެ ވޮޑިގެންވީމެވެ.

(٨٢) އަދި شيطان ންގެތެރެއިން سليمان عليه السّلام އަށް ކަނޑުގެއަޑިއަށް ފީނައިދޭ شيطان ވެއެވެ. (އެބައިމީހުން ރަތްމާތައި އެހެނިހެން ބޭނުންތެރިތަކެތި ނަގައިދެއެވެ.) އަދި ބިނާކުރުމާއި صُورة ތަކެއް ހެދުމާއި އަދި އެހެނިހެން ކަންތައްތަކެއް އެކުރުވެން ކޮށްދެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނާއި އެބައިމީހުން ކުރާ ކަމެއް ރައްކާތެރިކޮށްދެއްވާ ކަލޭކަމުގައި މިމަންރަސްކަލާނގެ ވޮޑިގެންވީމުއެވެ.

(٨٣) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) އަދި أيُّوبُ عليه السّلام ގެ ވާހަކަ ހަނދުމަކުރެއްވުމަށްވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާއަށް އުނދަގޫ ހިއްލިއްޖެއެވެ. އަދި އިބަރަސްކަލާނގެއީ رحمة އަންގަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ فَكَشَفْنَا مَا بِهِۦ مِن ضُرٍّ ۖ وَءَاتَيْنَٰهُ أَهْلَهُۥ وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا وَذِكْرَىٰ لِلْعَٰبِدِينَ ﴿٨٤﴾ وَإِسْمَٰعِيلَ
وَإِدْرِيسَ وَذَا ٱلْكِفْلِ ۖ كُلٌّ مِّنَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٨٥﴾ وَأَدْخَلْنَٰهُمْ فِى رَحْمَتِنَآ ۖ إِنَّهُم مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٦﴾ وَذَا ٱلنُّونِ إِذ ذَّهَبَ
مُغَٰضِبًا فَظَنَّ أَن لَّن نَّقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَىٰ فِى ٱلظُّلُمَٰتِ أَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنتَ سُبْحَٰنَكَ إِنِّى كُنتُ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٨٧﴾
فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ وَنَجَّيْنَٰهُ مِنَ ٱلْغَمِّ ۚ وَكَذَٰلِكَ نُۨجِى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾

މުފުރަދާ

فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް إجاب ދެއްވީމެވެ. ✺ فَكَشَفْنَا مَا بِهِۦ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިގައިވާ ކަންތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިލުއްވާ كَشْفُ ކޮށްދެއްވީމެވެ. ✺ مِن ضُرٍّ ۖ = އުނދަގޫތަކުގެ ތެރެއިން. (ބަލިމަޑުކަމުން) ✺ وَءَاتَيْنَٰهُ أَهْلَهُۥ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން ދެއްވީމެވެ. ✺ وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ = އަދި އެފަދަ އެއަށް ބަދަލު (އިތުރަށް) އެމީހުންނާއެކު ދެއްވީމެވެ. ✺ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްގެގޮތުން. وَذِكْرَىٰ لِلْعَٰبِدِينَ ﴿٨٤﴾ = އަދި تقوى ވެރި އަޅުވެރިންނަށާ عبرة އާއި وعظ އެއްގެގޮތުން.✺ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا ٱلْكِفْلِ ۖ = އަދި إسماعيل ގެފާނާއި إدْرِيس ގެފާނާއި އަދި ذُلْكِفْلِ (عليهم السَّلام) މިބޭބޭކަލުން ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!. ✺ كُلٌّ مِّنَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٨٥﴾ = މިއިން ކޮންމެ ބޭކަލަކުވެސް ވަނީ ކެތްތެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. ✺ وَأَدْخَلْنَٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުން ވައްދަވައިފީމެވެ.✺ فِى رَحْمَتِنَآ ۖ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة އަށް.✺ إِنَّهُم = ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުންވަނީ. ✺ مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٦﴾ = صالح ވާމީ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ✺ وَذَا ٱلنُّونِ = އަދި މަހުގެފާނާ (يونُسُ عليه السَّلام) ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!.✺ إِذ ذَّهَبَ مُغَٰضِبًا = އެކަލޭގެފާނު ކޯފާވެގެންވަޑައިގެންނެވި حال ގައި ވަޑައިގެންނެވި ހިނދު. ✺ فَظَنَّ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ހީކުރެއްވިއެވެ. ✺ أَن لَّن نَّقْدِرَ عَلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނު މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކުރެއްވުމެއް ނުކުރައްވާނޭކަމަށް.✺ فَنَادَىٰ فِى ٱلظُّلُمَٰتِ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އަނދިރިކަންތަކުގެ ތެރޭގައި دُعاء ދެންނެވިއެވެ. ✺ أَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنتَ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) إله އަކުނުވެއެވެ. ✺ سُبْحَٰنَكَ = އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهِر ވަންތައެވެ. ✺ إِنِّى كُنتُ =

ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާވެއްޖެއީމުއެވެ. ❁ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٨٧﴾ = އަނިޔާވެރިންގެތެރެއިން. ❁ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާގެފާނުގެ ދުޢާ ޤަބޫލުކުރެއްވީމުއެވެ. ❁ وَنَجَّيْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމުއެވެ. ❁ مِنَ ٱلْغَمِّ ۚ = ހިތާމައިން / ޣަމުން. ❁ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން.❁ نُـۨجِى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ مؤمن ން ސަލާމަތްކުރައްވަމުއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٨٤) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާގެފާނުގެ ދުޢާ ޤަބޫލުކުރެއްވީމެވެ. ޖިސްމަށް ލިބިވަޑައިގެންފައިވާ އުނދަގޫތަކާއި ބަލިމަޑުކަމާއި ދުރުކުރެއްވުމާއި كشف ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އޭނާގެފާނުގެ (ކުދިންގެ) އަންހެނުންނާއި أهل ވެރިންނާއި އަދި އެއާއެކު އެފަދަ އިތުރުން އަނބުރާ ދެއްވީމެވެ. އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްގެގޮތުންނެވެ. އަދި تقوى ވެރި މީހުން އަޅުވެރިންނަށާ عبرة އަކާއި وعظ އެއްގެގޮތުންނެވެ.

(٨٥) އަދި إسْمَاعِيل ގެފާނާއި إدْرِيسُ ގެފާނާއި އަދި ذُوالْكِفْلِ (عليهم السَّلام) މިބޭބޭކަލުންގެ ވާހަކަ ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ! މިހުރިހާ ބޭކަލުންވެސް ވެވަޑައިގެންނެވީ ކެތްތެރި މީސްބޭބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٨٦) އަދި އެހުރިހާ ބޭކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ގެތެރެއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވައްދައިދެއްވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުން ވެވަޑައިގެންނެވީ صالح ންގެތެރެއިންނެވެ. رَسُول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٨٧) އަދި މަހުގެވެރި ކަލޭގެފާނު يعنى: يُونُسُ عليه السَّلام ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު ކޯފާވެވަޑައިގެން ވަޑައިގެންނެވިހިނދު އެކަލޭގެފާނު ހިފުމުގެކުރުމެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަލޭގެފާނުންގެ މައްޗަށް ކުޑަކުރެވިގެންނުވާނެކަމަށް ގަބޫލުކުރެއްވީއެވެ. ދެންފަހެ އަނދިރިތަކުގެ ތެރޭގައި (މަހުބަނޑުގެ އަނދިރިއާ ރޭގަނޑުގެ އަނދިރިއާ ކަނޑުގެ އަނދިރިއާ މިތިން އަނދިރީގެ ތެރޭގައި) އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުންގެ ربّ އަށް دعاء ދަންނަވައި توبة ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައެވެ. ތިބާރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި ޙައްޤު حقّ އަޅުކަމެއް ވާ إله އަކުނުވެއެވެ. ތިބާރަސްކަލާނގެ ހުސްވެ طاهر ވަންތައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާވީ އަނިޔާވެރިންގެތެރެއިންނެވެ.

(٨٨) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ ދުޢާ ޤަބޫލުކުރެއްވީމެވެ. އަދި ހިތާމައިން ޣަމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. مؤمن ން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތް ކުރައްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

- ދަންނައެވެ. يُونُسُ عليه السَّلام ގެ ވާހަކައިގައި ވަރަށްގިނަ إختلاف ވެއެވެ. އެހެންވެ އެވާހަކަ ހަނދާންކޮށްދީފީމެވެ. އަދި އެ إختلاف ގެތެރެއަށް ވަންނާކަށް މިފޮތުގައި ބޭނުއްނުވެއެވެ.

وَزَكَرِيَّآ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٨٩﴾ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ وَوَهَبْنَا لَهُۥ يَحْيَىٰ وَأَصْلَحْنَا لَهُۥ زَوْجَهُۥٓ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ يُسَٰرِعُونَ فِي ٱلْخَيْرَٰتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ وَكَانُوا۟ لَنَا خَٰشِعِينَ ﴿٩٠﴾ وَٱلَّتِىٓ أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِن رُّوحِنَا وَجَعَلْنَٰهَا وَٱبْنَهَآ ءَايَةً لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٩١﴾ إِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَأَنَا۠ رَبُّكُمْ فَٱعْبُدُونِ ﴿٩٢﴾

މުފުރަދާތު

وَزَكَرِيَّآ = އަދި زَكَرِيَّا (عليه السّلام) ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!. ۞ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް دعاء ދެންނެވިހިނދު. ۞ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا = އޭއަހުރެންގެ ربّ އެވެ. މިއަޅާ (ދަރިއަކުނުލާ) އެކަނިމާއެކަނި فَرْد އަކަށް ދޫނުކުރައްވާށެވެ!. (ދަރިއަކު ދެއްވާނދޭވެ!.) ۞ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٨٩﴾ އަދި ވާރިސްވާބޭކަލުންގެ ތެރޭގައި އެންމެ ހެޔޮވެރިއަކީ ކަލޭގެފާނެވެ. ۞ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަދެއްވީމެވެ. ۞ وَوَهَبْنَا لَهُۥ يَحْيَىٰ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް يَحْيَى (عليه السّلام) ދެއްވީމެވެ. (هِبَة އިންޢާމްކުރެއްވީމެވެ.) ۞ وَأَصْلَحْنَا لَهُۥ زَوْجَهُۥٓ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށްޓަކައި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން صُلْح ކޮށްދެއްވީމެވެ ދަރިވާނޭހާލަތަށްގެނެސްދެއްވީމެވެ. ۞ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުން ވޮޑިގެންވިއެވެ. ۞ يُسَٰرِعُونَ فِي ٱلْخَيْرَٰتِ = ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި އަވަސްވެވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލުންކަމުގައި. ۞ وَيَدْعُونَنَا = އަދި އެބޭކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް دعاء ކުރައްވައެވެ. ۞ رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ = رَحْمَة އަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާ حال ގައްޔާއި އަދި عذاب އަށް ބިރުގަންނަވާ حال ގައި. ۞ وَكَانُوا۟ = އަދި އެބޭކަލުން ވޮޑިގެންވިއެވެ. ۞ لَنَا خَٰشِعِينَ ﴿٩٠﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވެ ނިކަމެތިވެވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލުންކަމުގައި. ۞ وَٱلَّتِىٓ أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا = އަދި އެކަމަނާގެ ފަރުޖު ރައްކާތެރިކުރެއްވި ކަމަނާ ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!. އެއީ مريم ގެފާނެވެ. ۞ فَنَفَخْنَا فِيهَا = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަމަނާ (ގެ ތިލަފައްޓަށް) ފުމެއްވީމެވެ. ۞ مِن رُّوحِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ روح ން. ۞ وَجَعَلْنَٰهَا وَٱبْنَهَآ = އަދި އެކަމަނާއާއި އެކަމަނާގެ ދަރިކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ۞ ءَايَةً لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٩١﴾ = عَالَمُ ތަކަށް دليل އެއްކަމުގައި (ކުޅަދާނަވުމުގެ ދަލީލެއްކަމުގައި) ۞ إِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މި أمّة އަކީ

(ކަލޭމެންގެ މި دين އަކީ) ❁ أُمَّةً وَاحِدَةً = ހަމައެއް أمّة އެކެވެ. (އެއްދީނެކެވެ.) ❁ وَأَنَا رَبُّكُمْ = އަދި މިއަޅުގަނޑުމެންނީ ކަލޭމެންގެ ربّ އެކެވެ. ❁ فَاعْبُدُونِ ﴿٩٢﴾ = އެހެންވީ ކަލޭމެން ހަމަ މިއަޅުގަނޑުމެންނަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރާށެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٨٩) އަދި زَكَرِيَّا عليه السّلام ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ. އޭރު އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް دعاء ދަންނަވައިވަޑައިގަތެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. ދަރިއަކުނުލާ ހަމައެކަނި فَرْد އަކު ކަމުގައި މިއަޅާ ނުބާއްވަވާނދޭވެ. (މިއަޅާއަށް ދަރިއަކު ދެއްވާނދޭވެ.) އަދި އިބަރަސްކަލާނގެއީ އެންމެހާ ތަކެތީގެ ވާރުތަވެރިޔާ ކަލާނގެއެވެ.

(٩٠) ދެންފަހެ މިއަޅުގަނޑުމެންގެ އެކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަދެއްވީމެވެ. އަދި މިއަޅުގަނޑުމެންގެ އެކަލޭގެފާނަށް يَحْيَى (عليه السّلام) ދެއްވީމެވެ. އަދި މިއަޅުގަނޑުމެންގެ އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން صلح ކޮށްދެއްވައި ރަނގަޅުކޮށްދެއްވީމެވެ. (ދަރިންނުލިބޭ މީހަކުކަމުގައި އިންނެވުމަށްފަހު ދަރިންލިބޭ މީހަކުކަމުގައި ހެއްދެވީމެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އިސްވެދިޔަ ބޭކަލުންނީ ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި އަވަސްވެވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލުންކަމުގައިވެއެވެ. އަދި މިއަޅުގަނޑުމެންގެ رحمة އަށް އުއްމީދުކުރައްވަމުންނާއި އަދި މިއަޅުގަނޑުމެންގެ عذاب އާއި ބިރުވެރިވެ ބިރުން އެބޭކަލުން މިއަޅުގަނޑުމެންގެ އަރިހުގައި دعاء ކުރައްވައެވެ. އަދި އެބޭކަލުން މިއަޅުގަނޑުމެންގެ އަރިހުގައި ބިރުވެތިވެ ނިކަމެތިވެވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލުންކަމުގައިވެއެވެ.

(٩١) އަދި އެކަމަނާގެ ފަރުޖުމަތަން އެކަމަނާ ރައްކާތެރިކުރެއްވި ކަމަނާގެ ވާހަކަ ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ!. (އެއީ عِمْرَان ގެ ދަރިކަނބަލުން مَرْيَم ގެވާހަކައެވެ.) ދެން އެކަމަނާގެ ގަމީހުގެ ޖީބަށް (ނޭވާލެއްވުމުން) މިއަޅުގަނޑުމެންގެ ރޫޙުފުޅުން ފުމެލެއްވީމެވެ. (އެއީ جبريل عليه السّلام އަށް އަމުރުކުރެއްވުމުން އެކަލޭގެފާނުގެ އަނގަފުޅުންނެވެ.) އަދި އެކަމަނާއާއި އަދި އެކަމަނާގެ ދަރިކަލުން (عيسى عليه السّلام) މިއަޅުގަނޑުމެންގެ ހެއްކެއް އެންމެހާ عالم ތަކަށް دليل އެއްކަމުގައި ލެއްވީމެވެ. (އެއީ ބަފައަކާއި ނުލައި عيسى عليه السّلام ދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވުމަކީ يقين ނުވާމީހުން މިއަޅުގަނޑުމެންގެ قدرة ފުރިހަމަކަމާއި އެއްބަސްވާނެފަދަ دليل ގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ.)

(٩٢) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މިދީނުގެ أُمَّة އަކީ ހަމަ އެއް އެކެވެ. އަދި މިއަޅުގަނޑުމެންނީ ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން މިއަޅުގަނޑުމެންނަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރާށެވެ. (ބުރަވެގެން ޙައްޤު إله ނަށްމެނުވީ އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ!.)

وَتَقَطَّعُوٓاْ أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ ۖ كُلٌّ إِلَيْنَا رَٰجِعُونَ ۝٩٣ فَمَن يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِۦ وَإِنَّا لَهُۥ كَٰتِبُونَ ۝٩٤ وَحَرَٰمٌ عَلَىٰ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَٰهَآ أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ۝٩٥ حَتَّىٰٓ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُم مِّن كُلِّ حَدَبٍ يَنسِلُونَ ۝٩٦ وَٱقْتَرَبَ ٱلْوَعْدُ ٱلْحَقُّ فَإِذَا هِىَ شَٰخِصَةٌ أَبْصَٰرُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَٰوَيْلَنَا قَدْ كُنَّا فِى غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا بَلْ كُنَّا ظَٰلِمِينَ ۝٩٧

މުފްރަދާތު

وَتَقَطَّعُوٓاْ أَمْرَهُم = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ކަންތައް ކުދިކުދިކޮށް ފިރުވީއެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން ދީނުގައި إختلاف ކޮށް އެކުއްޔަކުޅި ބައިބައިކޮށް ފިރުވީއެވެ.) ❁ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ މެދުގައި. ❁ كُلٌّ = އަދި އެހުރިހާމީހުން. ❁ إِلَيْنَا رَٰجِعُونَ ۝٩٣ = އަނބުރާ رُجُوعَ ވާނޭ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ❁ فَمَن يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = ފަހެ صالح عمل ކުރާމީހުން. (ދަންނަވައެވެ.) ❁ وَهُوَ مُؤْمِنٌ = އޭނާ مؤمن އަކަށްވެގެންވާ حال . ❁ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِۦ = ފަހެ އޭނާގެ (އެ) عمل ގެއްލުވައިލެއްވުމެއްނުވެއެވެ. (عمل ގެ ބަދަލާ އަދި ثواب ނުގެއްލޭނެއެވެ.) ❁ وَإِنَّا لَهُۥ كَٰتِبُونَ ۝٩٤ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ عمل ލިޔުއްވާ ބަޔަކަށްވާން ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَحَرَٰمٌ عَلَىٰ قَرْيَةٍ = އަދި އެއްވެސް ރަށެއްގެ (أهل ވެރިންގެ) މައްޗަށް حَرَام ވެގެންވެއެވެ. ❁ أَهْلَكْنَٰهَآ = އެރަށެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވި. (މިސްކީނުން ފަނާކުރެއްވި) ❁ أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ۝٩٥ = އެމީހުން ހަމަކަށަވަރުން އަލުން އަނބުރާ (ދުނިޔެއަށް) رُجُوعَ ވުން. (رُجُوعَ ވުން حَرَام ވެގެންވެއެވެ. / އެބަހީ: އެއީ ވާންނުކެރޭ ކަމެކެވެ.) ❁ حَتَّىٰٓ إِذَا فُتِحَتْ = ހުޅުވިއްޖައުމަށްދާންދެން. ❁ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ = يأجوج وَمَأْجُوجُ (ގެ ދޮރުފޮތި) އެބަހީ: އެމީހުން ނުކުމެއްޖައުމަށްދާންދެން. ❁ وَهُم = އަދި އެމީހުން. ❁ مِّن كُلِّ حَدَبٍ = ކޮންމެ އުސްތަނަކުން. ❁ يَنسِلُونَ ۝٩٦ = އެމީހުން އަވަސްއަވަހަށް ފައިބައިގަންނާނެއެވެ. (ދުވެގަންނާނެއެވެ.) ❁ وَٱقْتَرَبَ = އަދި ކައިރިވެއްޖެއެވެ. ❁ ٱلْوَعْدُ ٱلْحَقُّ = حقّ ވެގެންވާ وَعْدُ ތެދު. (قِيَامَة قَائِمُ ވުން.) ❁ فَإِذَا هِىَ = ފަހެ އެހައިރުން. قيامة ވުމުން. ❁ شَٰخِصَةٌ = ބިރުން ހުންނަކަހަލަވެގެންވާ ހުއްޓެވެ. ❁ أَبْصَٰرُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ = ކާފިރުވި މީސްމީހުންގެ ލޯތައް. (ޖެހިވެގެންވާހުއްޓެވެ). ❁ يَٰوَيْلَنَا = (އެމީހުންގެވާހަކައެވެ.) އޭ އަހުރެމެންނަށް ހުރި ހަލާކެއްގެ ބޮޑުކަމާއެވެ. ❁ قَدْ كُنَّا فِى غَفْلَةٍ =

ހަމަކަށަވަރުން غَافِلُ ކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ވެއްޖައީމުއެވެ. ۞ مِّنْ هَٰذَا = މިކަމާމެދު. (محشر އަށް ފޮނުއްވައި حساب ބެއްލެވުމުގައި ޖަޒާދެއްވުމާމެދު) ۞ بَلْ كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٩٧﴾ = އަދި ޔާވައިލަނާއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ވީމު އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٣) އަދި މީސްތަކުން އެމީހުންގެ دين ގެ ކަންތައްތައް އެމީހުންގެމެދުގައި ކޮޅުކޮޅަށް ބައިބައިކޮށް إختلاف ވެއް ޖެހިއްޖައީއެވެ. (ކަންތައްތައް ބަހާލެވި ގޮތްގޮތަށް ދިމާލުގައިވާގޮތުން ތިބޭށެވެ.) އަދި އެހުރިހާ މީހުން އެންމެފަހުން އެނބުރި رجوع ވާނީވެސް ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. (ދީން އެމީހުންނަށް حقّ ޖަޒާއެއް ދެއްވާނީމެވެ.)

(٩٤) ފަހެ إيمان ވެގެންވާ حال صالح عمل ކޮށްފިމާ (ދަންނަހުށެވެ.) ފަހެ އޭނާގެ ހެޔޮ عمل ގެ ދަރުމަތާއި ثواب އަށް ގެއްލުމެއްނުވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ އޭނާގެ عمل ތައް ލިޔުއްވައި ބަލަހައްޓަވާ ކަލާނގެވެ.

(٩٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވި أهل ވެރިން މަރުވުމަށްފަހު ހަލާކުކުރެއްވި އެއްވެސް ރަށެއްގެ أهل ވެރިއަކަށް ދުނިޔެއަށް އަނބުރާ އަނބުރާ رجوع ވުމަކީ حَرَام ކަމެކެވެ. އެބަހީ ވާނުކަމެއްކަމެވެ.

(٩٦) يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ ގެ މީހުންގެ ހުރަސް ހުޅުވިއްޖައުމަށްދާންދެންނެވެ. ދެން އެހައިހިން އެމީހުންގެ ކޮންމެ އުސްތާކުން އަވަސްއަވަހަށް ފައިބައިގަންނާނެއެވެ. (ބޮޑުބޮޑު ކޮނޑު ދުނިޔޭގެ ތަންތަނުން ދުވެގަންނާނެއެވެ. - އެބައިމީހުންނަކީ قيامة ވުމުގެ ގާތުގައި ދުނިޔެއަށް الله ފޮނުއްވާނޭ ބައެކެވެ. عُمر ދިގު ދަރިންގެނަ ބައެކެވެ. އެމީހުންނާބެހޭ تفصيل صَحَّ حَدِيث ތަކުން ސާބިތުވެ އެނގެން އެބައޮތެވެ. އެވާހަކަ އަދި އެހެން فرصة އަކުން ބަޔާންކުރުމުގެ أمّيد ގައި ކުރުކޮށްލަމެވެ.)

(٩٧) އަދި حَقُّ وَعْدُ ކުރީ ގާތްވެއްޖައެވެ. އެބަހީ: قيامة ވުމަށް ގާތްވެގެންވެއެވެ. (ފަހެ قيامة ވެއްޖައުމާ ކާފިރުވީ މީސްތަކުންގެ ލޮލުގެ ހުވަދު ފެންކަޅިވެގެން ބޭރުވެގެންވާގޮތުން ހުއްޓެވެ. (އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.) އާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހައިހޫނޭ ބޮޑުކަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން މިވަނީ މިކަމުން - އެބަހީ: محشر އަށް ފޮނުއްވައި حِسَاب ބެއްލެވުމައި ޖަޒާދެއްވުމާމެދު - غَافِل ވެގެންނެވެ. އަދި ޔާވައިލަނާއެވެ؟ އަޅުގަނޑުމެން މިވަނީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ.

إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتُمْ لَهَا وَٰرِدُونَ ﴿٩٨﴾ لَوْ كَانَ هَٰٓؤُلَآءِ ءَالِهَةً مَّا وَرَدُوهَا ۖ وَكُلٌّ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٩٩﴾ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُم مِّنَّا ٱلْحُسْنَىٰٓ أُوْلَٰٓئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ﴿١٠١﴾ لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا ۖ وَهُمْ فِى مَا ٱشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ خَٰلِدُونَ ﴿١٠٢﴾ لَا يَحْزُنُهُمُ ٱلْفَزَعُ ٱلْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ هَٰذَا يَوْمُكُمُ ٱلَّذِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿١٠٣﴾

މަރުޖަޢާ

إِنَّكُمْ = (އޭ مشرك ންނޭވެ!.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން. ✵ وَمَا تَعْبُدُونَ = އަދި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗާއި. ✵ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ✵ حَصَبُ جَهَنَّمَ = އެއީ ނަރަކައިގެ ދަރުވެ. ✵ أَنتُمْ لَهَا وَٰرِدُونَ ﴿٩٨﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭމެން އެތަނަށް ވަންނާނެއެވެ. ✵ لَوْ كَانَ هَٰٓؤُلَآءِ = މިތަކެތިވީނަމަ (މިބުދުތައްވީނަމަ) ✵ ءَالِهَةً = إله ންތަކެއް ކަމުގައި. ✵ مَّا وَرَدُوهَا = އެތަނަކަށް ނުވަދިއެވެ. ✵ وَكُل = އަދި ހުރިހާމީހުންނާ ހުރިހާތަކެތި (مشرك ންނާއި އެމީހުން އަޅުކަންކުރި ބުދުތައް) ✵ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٩٩﴾ = ހަމަ އެތާ ދެމިތިބޭނޭއެވެ. ✵ لَهُمْ فِيهَا = އެމީހުންނަށް އެތާވެއެވެ. (އެނަރަކައިގައިވާނި) ✵ زَفِيرٌ = ނަރަކަ ނޭވައިލާ އަޑެވެ. ✵ وَهُمْ فِيهَا = އަދި އެމީހުން އެތާނގައި. ✵ لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾ = އެއްވެސްއަޑެއް ނުއިވޭނެއެވެ. އެހެން އެއްވެސް އަޑެއް ނުއަހާނެއެވެ. ✵ إِنَّ ٱلَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُم مِّنَّا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން އެބައިމީހުންނަށް އިސްވެފައިވާ ގޮތުން. ✵ ٱلْحُسْنَىٰ = ބާއްޖަވެރިކަން / ސުވަރުގެ. ✵ أُوْلَٰٓئِكَ = އެމީހުން. ✵ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ﴿١٠١﴾ = އެއިން ދުރުވެގެންވާނެއެވެ. ✵ لَا يَسْمَعُونَ = އެމީހުން ނާއަހާނެއެވެ. ✵ حَسِيسَهَا = އެތަނުގެ (އެނަރަކައިގެ) އެއްވެސް حركاة އެއް - އަދި ހިތްވެދެގަނެއެއްވެސް. ✵ وَهُمْ = އަދި އެމީހުންވާނީ (އެމީހުންވާ حال) . ✵ فِي مَا ٱشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ = އެމީހުންގެ نفس ތައް އެދޭގޮތުގައި. ✵ خَٰلِدُونَ ﴿١٠٢﴾ = ދެމިތިބޭ ބަހައްޓަކުގައެވެ. ✵ لَا تَحْزُنُهُمُ = އެމީހުންނަށް ހިތާމަ ނުޖެއްސާނެއެވެ. އެމީހުންނަށް ހިތާމަ ނުޖެހޭނެއެވެ. ✵ ٱلْفَزَعُ ٱلْأَكْبَرُ = ބޮޑުބިރުގަނޑާ ސުރުހާއި ހިތާމަވެރިގެ. (قيامة ދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަން / ނުވަތަ ނަރަކައިގެ ބިރުވެރިކަން) ✵ وَتَتَلَقَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = އަދި އެބައިމީހުންނާ ملائكة ބައްދަލުކޮށް ބައްދަލުކުރައްވާނެއެވެ. ✵ هَٰذَا يَوْمُكُمُ = (އަދި ވިދާޅުވާނެއެވެ.) މިއީ ކަލޭމެންގެ ދުވަހެވެ. ✵ ٱلَّذِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿١٠٣﴾ = ކަލޭމެންނަށް ވ وعد ވެވިފައިވާ. ✵

إجْمَالِي މާނަ

(٩٨) (އޭ مُشْرِك ންނޭވެ!) ކަލޭމެންނާއި އަދި الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާ ތިޔައަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކީ ނަރަކައިގެ ދަރުވެ. (އޭގެ އަނދާނެ ތަކެއްޗެވެ.) ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭމެން އެތަނަށް ވަންނާނެއެވެ.

(٩٩) އެބުދުތަކަކީ إله ންތަކެއް ކަމުގައިވީނަމަ އެތަކެތި ނަރަކައަށް ނުވަދެއެވެ. (އެތަން ހުސްކުރާނެއެވެ.) އަޅުކަންކުރި އަދުކަންކުރެވުނު ބައިމީހުންނާއި އަދި އަޅުކަންކުރާ އެންމެން ނަރަކައިގައި ދެމިތިބޭނެއެވެ.

(١٠٠) އެމީހުންނަށް އެތަނުގައި ހިތާމައިގެ ނޭވައިގެ އަޑެވެ. (ނޭވާ ނަރަކައިގެ ނޭވައިގެ އަޑެވެ.) އެތަނުގައި ތިބޭއިރު އެމީހުންނަށް އެހެން އެއްޗެއް އަޑެއް ނީވޭނެއެވެ. (تفسير الطَّبَرى ގައި އަދި އެހެނިހެން ބައެއް تفسير ތަފްސީރުތަކުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. ނަރަކައިގައި ދެމިތިބޭ މީހުންކުރެ ނަރަކައަށް ދުވެއްޖެއްސާ ނަރަކައިގެ ބޮޑު ޖަނބުތަކަށް ލެވޭނެއެވެ. ދެން އޭގެ އެހެން ޖަނބުތަކަށް ލެވޭނެއެވެ. އޭނާ ވަންނާނީ އެކަނިއެވެ. އެއްވެސް އަޑެއް ނީވޭނެއެވެ. އޭނާއަށް ހީވާނީ عَذَاب ލިބޭތީ އޭނާއަށް އެކަނިކަމުންނެވެ.)

(١٠١) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން އެބައިމީހުންނަށް ރަނގަޅު ކަމެއް ކުރިން ލިޔެވިއްޖެ މީހުން (ސުވަރުގެވަންތަކުރެއްވުން) އެތަނަކުން ދުރުކުރެވިގެންވެއެވެ. އެމީހުން އެތަނާ ނުވަންނާނެއެވެ.

(١٠٢) އެމީހުން އެތަނަކަށް އެއްވެސް حركاة އެއްގެ އެއްވެސް ހިތްވެރި إحساس އެއްގެ އަޑެއް ނީވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ އެމީހުންގެ نفس ތަކުން އެދޭ نعمة ގައި މަޖާވެރިކަމުގައި ދެމިތިބޭ ގޮތުގައެވެ. ކޮންމެ އެއްޗެއް އަބަދުގައެވެ.

(١٠٣) قيامة ދުވަހުގެ ބޮޑު ބިރުވެރިކަމާއި ބިރުވެރިކަން އަދި އެދުވަހުގެ ހިތާމަ އެމީހުންނަކަށް ނުގެންނާނެއެވެ. (ނޭވާ ނަރަކައިގެ ނަރަކައިން އެމީހުންނަށް ނުގެނައެވެ.) އަދި ملائكة ބައްދަލުވެ އެމީހުންނާއި ބައްދަލުކުރައްވާ އުފާވެރި ބަސްތަކުންނެވެ. އެބައްދަލުވުން ވާނީ ކަލޭމެންނަށް وعد ވެވުނު ދުވަހީ މިއީއެވެ.

يَوْمَ نَطْوِى ٱلسَّمَآءَ كَطَىِّ ٱلسِّجِلِّ لِلْكُتُبِ ۚ كَمَا بَدَأْنَآ أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُۥ ۚ وَعْدًا عَلَيْنَآ ۚ إِنَّا كُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿١٠٤﴾ وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِى ٱلزَّبُورِ مِنۢ بَعْدِ ٱلذِّكْرِ أَنَّ ٱلْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِىَ ٱلصَّٰلِحُونَ ﴿١٠٥﴾ إِنَّ فِى هَٰذَا لَبَلَٰغًا لِّقَوْمٍ عَٰبِدِينَ ﴿١٠٦﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٧﴾ قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٠٨﴾

މުފްރަދާ

يَوْمَ نَطْوِى ٱلسَّمَآءَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑު ވަށްވަށް ގުއްސަވާފުޅުވާ. (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!.) ✻ كَطَىِّ ٱلسِّجِلِّ لِلْكُتُبِ = ފޮތެއް ގަނޑުތައް ވަށްޓަހައިލާފަދައިން. ✻ كَمَا بَدَأْنَآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފެށްޓެވިގޮތަށް. ✻ أَوَّلَ خَلْقٍ = ފުރަތަމަ ހެއްދެވުމަށް. (ފުރަތަމަވެސް މީސްތަކުން ހެއްދެވިފަދައިން) ✻ نُّعِيدُهُۥ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަލުން إعاد ކުރައްވާހުށީމެވެ. ✻ وَعْدًا عَلَيْنَآ = އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށްވާ وعد އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. ✻ إِنَّا كُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿١٠٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކުރައްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާހުށީމުއެވެ.✻ وَلَقَدْ كَتَبْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލިޔުއްވީމެވެ. ✻ فِى ٱلزَّبُورِ = زَبُور ގައި (ޒަބޫރުފޮތުގައި) ✻ مِنۢ بَعْدِ ٱلذِّكْرِ = ذِكْرُ އަށް ފަހުން (ނުވަތަ تَورَاة އަށް ފަހުން) ✻ أَنَّ ٱلْأَرْضَ = ހަމަކަށަވަރުން ބިންގަނޑު. (ސުވަރުގޭގެ ބިންގަނޑު) ✻ يَرِثُهَا = އެބިންގަނޑު ވާރުތަވާނީ. (ސުވަރުގޭ ވާރުތަވާނީ) ✻ عِبَادِىَ ٱلصَّٰلِحُونَ ﴿١٠٥﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ صالح އަޅުތަކުންނެވެ.✻ إِنَّ فِى هَٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިގޮތުގައި (މިސޫރަތުގައި / ނުވަތަ މި قرآن ގައިވެއެވެ.) ✻ لَبَلَٰغًا = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ وعظ އާއި نصيحة އާއި فَرَائِض ތައް. ✻ لِّقَوْمٍ عَٰبِدِينَ ﴿١٠٦﴾ = اللّٰه ގެ އަޅުކަމުގައި مَشْغُوْلُ ވެގެންވާ ބަޔަކަށް. ✻ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا رَحْمَةً = (އޭ رسول اللّٰه އެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު رحمة އެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުފޮނުއްވަމެވެ.✻ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٧﴾ = عَالَمْ ތަކަށެވެ. ✻ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.✻ إِنَّمَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް وحى އިއްވެވިއެވެ. أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمْ = ކަލޭމެންގެ إله ވާކަން ކަލާނގެ ✻ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۖ = ހަމަ އެކެއް إله އަކަ ކަމެވެ. (އެއީ اللّٰه އެވެ.) ✻ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٠٨﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ (އަޅުގަނޑެއް ކިޔަމަންތެރިވާ އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭމެން خلاص ކުރުމުގައި) އަޅުގަނޑުމެން ކިޔަމަންތެރިވެ ބޯލަނބާމީހުންތޯއެވެ؟ ✻

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٤) ފޮތަށް ކަރުދާސް ވަށްލާ ފޮތިފާރާ ފަދައިން މިހެންނަސްކަށާނގެ އުޑު ފަތްކަފުޅުއަށްސަވާރުވަސް ހަނދާންކުރާށެވެ! (އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.) އުފެއްދެވުން خَلْقُ ފަށާކަން ފެއްޓެވި ފަދައިން ތިބެޔާއަށް އަލުން ދިރުވާ ތަކެތި (އާދަމުގެފާނު ކުރިން މަފިޔާގެތުރުޅަށް) ހަމަ އެގޮތަށް ޓަކައި ކަމަކަށެވުން إعَاد ކުރައްވާނެ ކަމެވެ.

(١٠٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން تَوراة އަށްފަހު ބާވައިލެއްވި ޒަބޫރު (زَبُور ގައި) ޝައްކެއް ނެތި لَوحُ المحْفُوظ ގެ ސަލާމަތުގެ ކިޔެވުމާއިލެކުން ބިމަކީ ޞާލިޙުންނަށް ވާރުތަވާ ތަނެއް ކަމަށް ލިޔުއްވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ޞާލިޙުއަޅުން ޞާލިޙުއަޅުން ވާރުތަވާނެއެވެ.

• ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި މިވާ زَبُور އާއިބެހޭ مُفَسِّر ންގެ ބަސްބަސް ތަފާތެވެ. އެގޮތުގެ ތެރެއިން އެންމެ ރަނގަޅު ބަހަކީ ابن جَرِيرُ الطَّبرى ވިޔަ ބަސްތަކެވެ. والله أعلم ·

(١٠٦) ހަމަކަށަވަރުން މި قرآن ގައި ޝައްކެއް ނެތި ކުރަމުން، الله ގެ އަޅުކަމުގައި مَشْغُول ވާ ޤައުމަކަށް ފުދެނެރޭކަމުގެ ބަސްތަކާއި بيان ވެގެންވާ وعظ އާއި نصيحة އަދި فَرَائِض ތަކާއި އަދި އެހެނިހެން ކަންތައްތަކެވެ.

(١٠٧) (އޭ رسول الله އެވެ!.) عَالَمُ ތަކަށާއި رحمة އެއް ކަމުގައި މެނުވީ ޝައްކެއްނެތް ތިބާފުޅު رَسول ކަމަށް ފޮނުއްވާފައި ނުވަމެވެ. އެބަހީ: ތިބާފުޅު ފޮނުއްވީ عالم ތަކަށް رحمة އެކެވެ.

(١٠٨) ތިބާފުޅު ވިދާޅުވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ޝައްކެއްނެތި ތިބާފުޅަށް وحى ކުރެވިފައިވަނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ إله ވާކަމީ އެކަކުބައެއް إله އެވެ. (އެއީ އެއްކަލާނގެ ވަންތަ ربّ ކަމުގައިވާ الله تعالى އެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން ފަހެ (އެކަލާނގެ އެއްކަލާނގެކަމަށް އިޤުރާރުވެ އެކަލާނގެއަށް إخلاص ތެރިކަމާއެކު) އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވެ ބޯލަނބާނޫއެވެ؟ އެބަހީ: ބޯލަނބައި ކިޔަމަންވާށެވެ.

فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَقُلْ ءَاذَنتُكُمْ عَلَىٰ سَوَآءٍ ۖ وَإِنْ أَدْرِىٓ أَقَرِيبٌ أَم بَعِيدٌ مَّا تُوعَدُونَ ﴿١٠٩﴾ إِنَّهُۥ يَعْلَمُ ٱلْجَهْرَ مِنَ ٱلْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ ﴿١١٠﴾ وَإِنْ أَدْرِى لَعَلَّهُۥ فِتْنَةٌ لَّكُمْ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١١١﴾ قَٰلَ رَبِّ ٱحْكُم بِٱلْحَقِّ ۗ وَرَبُّنَا ٱلرَّحْمَٰنُ ٱلْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١١٢﴾

މުފްރަދާތު

فَإِن تَوَلَّوْا۟ = ފަހެ އެމީހުން (إسلام دين ށް) އަރިކޮށް ފުރަގަސް ދިނިއްޔާ. ✽ فَقُلْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ✽ ءَاذَنتُكُمْ عَلَىٰ سَوَآءٍ = ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް (ދެފަރާތް ހަމަހަމަކޮށް) މި إعْلاَن ކުރީމެވެ. އެބަހީ: ހަނދުމަފަދަ إعْلاَن ކުރީމެވެ.) ✽ وَإِنْ أَدْرِىٓ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް އެގިވަޑައި ނުގަންނަވަމެވެ. ✽ أَقَرِيبٌ أَم بَعِيدٌ = ގާތްވެގެންވާކަމުގައި ނުވަތަ ދުރުވެގެންވާ ކަމެއް. ✽ مَّا تُوعَدُونَ ﴿١٠٩﴾ = ކަލޭމެންނަށް وعد ވެވިގެންވާ ކަންތައް. ✽ إِنَّهُۥ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ✽ ٱلْجَهْرَ مِنَ ٱلْقَوْلِ = ބަހުގެތެރެއިން ބާރަށް ބުނާބަސް. (އިސްލާމްދީނާ އިދިކޮޅަށް ބުނާބަސް.) ✽ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ ﴿١١٠﴾ = އަދި ކަލޭމެން ވަންހަނާކުރާ ކަންތައްތަކެއްވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ✽ وَإِنْ أَدْرِىٓ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް އެނގިވަޑައި ނުގަންނަވަމެވެ. ✽ لَعَلَّهُۥ فِتْنَةٌ لَّكُمْ = އެކަންތައް ކަލޭމެންނަށް فِتْنَة އަކަށް އަދި إمتحان އަކަށްވާނެއެވެ. (އެބަހީ: ކަލޭމެންނަށް مُهْلَة ދެއްވުން އެއީ إمتحان އަކަށް ވާނެއެވެ.) ✽ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١١١﴾ = އަދި ވަގުތުކޮޅަކަށް ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި އަރާމުކޮށް މަޖާކޮށްލުމަށެވެ. ✽ قَٰلَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިފިއެވެ. ޔާ އަޅުގެ ربّ އެވެ. ✽ ٱحْكُم بِٱلْحَقِّ = (ތިމަންކަލޭގެފާނާއި މުޝްރިކުންނާއި ދެމެދު) حقّ ގޮތުގައި حكم ކުރައްވާނދޭވެ! ✽ وَرَبُّنَا ٱلرَّحْمَٰنُ = އަދި އަހަރެމެންގެ ربّ އަކީ رحمن ވަންތަ اللّٰه އެވެ. ✽ ٱلْمُسْتَعَانُ = އެދިގެންވުން ވާލީއެވެ. ✽ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١١٢﴾ = ކަލޭމެން ސިފަކުރާ ކަންތައްތަކާމެދު. (ހަދާ ދޮގުތަކާމެދު) ✽

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٩) ދެންފަހެ އެމީހުން – އެބަހީ: އެ مشرك ން – إسلام دين ން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިނަމަ ދެން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނާ ދެފަރާތް ހަމަހަމަ ވާގޮތަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު (ހަނދުމަފަދަ) މި إعلان ކުރީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް وعد ވެވިގެންވާ ކަންތައް – (އެބަހީ: ކާފަރުންގެ عذاب – ނުވަތަ ގާތްވުމާއި ދުރުކަން ދުރުވުމާއި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް إسلام دين ގެނައުމަށް – ނުވަތަ قيامة ގެ عذاب) ގާތްވެގެންވާ ކަމެއް ނުވަތަ ދުރުވެގެންވާ ކަމެއް ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް އެނގިވަޑައެއް ނުގަންނަވަމެވެ.

(١١٠) (އިސްލާމްދީނާ ދިދަކޮށް) ކަލޭމެން ބުނާ ބަސްތައް އަޑުގަދަކޮށް ބުނިޔަސް އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ވަންހަނާކުރާ ކަންތައްވެސް އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١١١) - (١١٢) އަދި ކަލޭމެންނަށް މުހުލަތުދެއްވާ ލަސްކުރެއްވުމަކީ ކަލޭމެންނަށް إمتحان އެއްކަމުގައިވެސް ވެދާނެއެވެ. އެއީ ދުވަސްކޮޅަކު ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި އަރާމުކޮށް ހޭދަކުރުމަށްކަމުގައިވެސް ވެދާނެއެވެ. އެއިން އެއްވެސްކަމެއް ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް އެނގިވަޑައެއް ނުގަންނަވަމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. (މިއަޅާއި މިކާފިރުންނާއި ދެމެދު) حقّ ގޮތުގައި حكم ކުރައްވާނދޭވެ! އަދި އޭ އިންސާނުން مشرك ންނޭވެ. ކަލޭމެން ސިފަކޮށް ބުނާގޮތަށް ސިފަ ސިފަކުރުންތަކާއިމެދު ފާޑުކިޔުން ފަރާތުން އަޅުގަނޑު ربّ ކަމުގައިވާ رحمن ވަންތަ الله އެވެ.